

Daivis Petraitis*

*Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija***

Zapad-2017 anatomija: kai kurie Rusijos karinio planavimo ypatumai***

Visi po SSSR žlugimo vykę *Zapad* mokymai (1999, 2009, 2013 ir 2017 metais) pritraukdavo kaimyninių valstybių dėmesį ir iššaukdavo skirtingus vertinimus. Kiekvieną kartą jų metu vykdavo kažkas tokio, ką Vakarų valstybėms buvo sunku suprasti ir paaiškinti. Palaipsniui, vertinant tiek *Zapad* mokymus, tiek Rusijoje ir jos ginkluotose pajėgose vykstančius pasikeitimus, buvo surinkta pakankamai informacijos ir įrodymų, leidžiančių dalinai paaiškinti Rusijos pajėgų veiksmų skirtingu *Zapad* metu niuansus bei priežastis, kodėl taip buvo elgiamasi.

Galima teigti, kad, skirtingai nuo NATO ir daugumos Vakarų valstybių, Rusijos kariškiai kitaip planuoja ir vykdo savo karinę veiklą. Tai paaiškinama carinės ir Sovietų Rusijos karinio elito prisirišimu prie Prūsijos Generalinio Štabo (GŠ) tradicijų ir filosofijos, propaguojančių savo metodus, leidžiančių šalies vadovams efektyviai valdyti ir panaudoti karinę valstybės sudedamąją. Dabartinės Rusijos kariškiai linkę pasilikti prie šių tradicijų, laikydami, kad šandienos technologijos progresas leidžia jei ne pašalinti, tai bent jau smarkiai sumažinti neigiamas planavimo, paremto Prūsijos GŠ filosofija, puses ir taip pat sustiprinti jo efektyvumą. Rusijoje detalus išankstinis operacijų planavimas, paremtas vykdomų veiksmų sinchronizacija, pajėgų pasirengimas atlikti joms numatytas užduotis ir vadovybių geba jiems vadovauti ir kontroliuoti daro Rusijos karinius pajėgumus efektyviu šalies kariavimo ir užsienio politikos įrankiu.

Zapad mokymai parodė, kad jų metu tikrinama potencialaus karo su stipriu priešininku Vakaruose koncepcija („*Zapad* operacija“) ir jos planas. Ir koncepcija, ir planas yra paremti atitinkamomis prielaidomis, o jų esmę sudaro detalai iš anksto suplanuoti, labai koordinuoti karinių pajėgų veiksmai laike ir erdvėje. Visas karas apimtų tris etapus. Nuo 1999 m. visa tai *Zapad* mokymų metu buvo tikrinama: iš pradžių atskirus elementus ir etapus, o per *Zapad* 2017 kompleksiskai ir patikrinant visus tris *Zapad* operacijos etapus.

Verta pastebėti, kad bent jau porą kartų (2009 ir 2017 metais) *Zapad* mokymai atliko ne tik pajėgų pasirengimo testavimą, bet ir karinės maskuotės bei strateginio komunikavimo Vakarams vaidmenį. Panašu, kad abiem atvejais tai daugiau ar mažiau pasisekė.

* *Ats. mjr. Daivis Petraitis* – Krašto apsaugos ministerijos Tarptautinių ryšių ir operacijų departamento direktoriaus pavaduotojas. Adresas korespondencijai: Totorių g. 25/3, 01121 Vilnius, tel. (8 5) 278 5237, el. p. petraitisd@yahoo.com.

** Studija parengta Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos užsakymu. 2017 m. lapkričio 13 d. autorinė sutartis Nr. 8P-7.

*** Šioje studijoje pateikti vertinimai ir mintys yra be išimčių tik autoriaus ir niekada negali būti vertinami kaip Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos ir jos padalinių oficiali pozicija.

Įvadas

Rusijos kariškiai laikosi principo, kad bet kokios karinės operacijos sėkmės laidas yra ne tik karių ir karinių vienetų parengimas apskritai, bet ir rengimasis kiekvienai operacijai konkrečiai. Tą geriausiai iliustruoja istorija apie rusų karvedį A. Suvorovą, kuris, siekdamas sustiprinti savo posakį „sunku pratybose – lengva mūšyje“, rengdamasis šturmuoti Izmailo tvirtovę, nurodė pastatyti jos maketą ir treniruojantis visus veiksmus atlikti kaip įmanoma realiau.

Ilgainiui susiklostė taip, kad Rusijos kariškiai perėmė daug prūsiškų kariavimo tradicijų. Nemažai pastangų dėta ir Prūsijos Generalinio štabo, ypatingą dėmesį skyrusio karinių operacijų planavimo kokybei, principų diegimui carinės, Sovietų Sąjungos ir dabartinės Rusijos karyboje.

Karininkai rengti carinės, Sovietų Sąjungos bei Rusijos Federacijos Generalinio štabo (toliau – GŠ) akademijose, buvo ir yra mokomi, kad karinių operacijų sėkmės laidas yra gerai suplanuoti, visa apimantys, sinchronizuoti pagal laiką ir erdvę kariniai veiksmai ir pajėgos, parengtos tiksliai ir laiku vykdyti joms tuose planuose numatytas užduotis. Jei tikėtume pastaruoju metu pasirodžiusiais daugelio aukšto rango Rusijos kariškių atsiminimais, Sovietų Sąjungos Generalinio štabo parengti karo su NATO planai buvo detalūs, sinchronizuoti pagal laiką ir erdvę. Paties štabo karininkai buvo laikomi to metu karinio vadovavimo ir valdymo sistemos elitu ir turėjo teisę ne tik patarti vadams, bet, esant būtinybei, kontroliuoti plano vykdymą, duoti įsakymus jo vardu.¹ Iš pajėgų buvo tikimasi tinkamai įgyvendinti tuos planus.

Tradicijos ir patirtis išliko, todėl, panašu, kad 2013 m. sausį prezidento Putino pasirašytas pirmasis Rusijos Federacijos gynybos planas (2013–2015 m.)² ir 2015 m. lapkritį atnaujintas jo variantas (2016–2020 m.) taip pat yra detalūs ir numatantys visų valstybės pajėgumų (įskaitant ir karinius) veiksmus planai. Savo esme jie labai primena tai, kas NATO terminijoje vadinama Patvirtintu gynybos planu (PGP) (angl. *Standing Defence Plan* – SDP). Skirtingų šaltinių teigimu, Rusijos Federacijos 2016–2020 m. gynybos planas susideda iš daugelio situacinių planų. Jame numatytas virš penkiasdešimties įvairių ministerijų, žinybų ir institucijų dalyvavimas. Ir vienas iš tokių patvirtintų planų, tikriausiai, skirtas karui su technologiškai stipriu oponentu Vakaruose.

Nuo 1999 m. Rusijoje vykusių *Zapad* mokymų (ypač *Zapad-09* ir *Zapad-13*) veiksmų analizė leidžia teigti, kad jų metu tikrintas Rusijos planas,

¹The Soviet General Staff: A command structure for military planning and operations, CŽV, Gegužė, 1982, išslaptinta 2010 m. gegužės 4 d. (CIA-RDP83T00233R000100170002-4).

²TV žinios RTR „Vesti“, 19.00, 2013-01-29.

kaip kariauti su lygiaverčiu ir stipresniu priešu Vakaruose. Šia studija pabandyti įvertinti, kaip Rusija kariautų tokį karą. Visa potencialaus karo su Vakarais (NATO) kampanija studijoje bus įvardijama kaip „*Zapad* operacija“. Panašu, kad joje panaudota didelė dalis Šaltojo karo laikų kariavimo principų, kurie modifikuoti, atsižvelgiant į tai, kad pasikeitė tiek Rusijos kariniai pajėgumai, t. y. Rusija nebeturi buvusios SSSR karinės galios, tiek ir geopolitinė aplinka – Vakarai kovos ne su komunistine, bet su kapitalistine, nacionaline valstybe.

Generalinio štabo vyriausioji operacinė valdyba (rus. *Главное оперативное управление ГШ ВС РФ*) buvo pagrindinė struktūra, kurianti „*Zapad* operacijos“ koncepciją ir jos įgyvendinimo planą. Generalinis štabas (kitos jo valdybos) buvo įtrauktos į karinių (ir kitų) pajėgumų, reikalingų jai įgyvendinti, sukūrimą³. Taigi „*Zapad* operacija“ yra GŠ produktas ir smarkiai susieta su armijos generolu J. Balujevskiu. Jam būnant Rusijos Generalinio štabo operacinės valdybos viršininku (1997–2001), parengtas teorinis šios operacijos (karo) planas. Pastarasis patikrintas *Zapad-99* metu, o vėliau, generolui tapus pirmuoju Generalinio štabo viršininko pavaduotoju (2001–2004) ir Generalinio štabo viršininku (2004–2008), darbas buvo tęsiamas. Tiesa, kadangi pats „*Zapad* operacijos“ planas jau buvo, dabar reikėjo sukurti pajėgas, kurios visa tai galėjo įgyvendinti mūšio lauke. Taigi, Generalinis štabas susikoncentravo į Rusijos karinės reformos, kuri turėjo sukurti pajėgas įvykdyti tokias operacijas, vykdymą. Parengtas ir patvirtintas vykdymo planas numatė iš esmės naujų karinių pajėgų sukūrimą, o pats reformos procesas buvo suskirstytas į etapus ir turėjo trukti daugiau nei dešimtmetį⁴. Pirmasis jos etapas, baigtas 2015 m., sukūrė realias pajėgas⁵, leidusias patvirtinti jau minėtą pirmąjį Rusijos Federacijos gynybos planą.

Atliekant studiją, daugiausia remtasi oficialiais Rusijos gynybos ministerijos ir informacinių agentūrų pranešimais, neklasifikuotais Rusijos kariniais norminiais dokumentais ir mokomąja medžiaga bei rusiška analitine informacija (konferencijos, interviu, pranešimai, video ir t. t.). Taip pat naudotasi neslapta ir išslaptinta užsienio valstybių analitine medžiaga. Surinkta informacija leido parengti „*Zapad* operacijos“ aprašymą ir įvertinti, kaip ji buvo testuojama skirtingų *Zapad* mokymų metu.

Beveik neabejotina, kad konflikto su Vakarais atveju, Rusijos sąjungi-

³ The Soviet General Staff: A command structure for military planning and operations, CŽV, Gegužė, 1982, išslaptinta 2010 m. gegužės 4 d. (CIA-RDP83T00233R000100170002-4)

⁴ D. Petraitis, „Rusijos ginkluotųjų pajėgų reforma 2005–2015 m.“, „Lietuvos metinė strateginė apžvalga“, 2010–2011, t. 9., p. 159–190.

⁵ D. Petraitis, „Naujasis karinis Rusijos veidas“, „Lietuvos metinė strateginė apžvalga“, 2014–2015, t. 13., p. 97–120.

ninkai bus įtraukti, tačiau studijoje įvertinti tik Rusijos pajėgų veiksmai. Tai padaryta sąmoningai. Rusijos „Zapad operacija“ – tai karas, kai nesitikima pereiti į visuotinį susinaikinimą. Visuotinio branduolinio karo variantas yra numatytas, tačiau Rusijai *netikslingas maksimalus operacijos/konflikto išplėtimas*. Nors Rusijos–Baltarusijos karinė jungtinė grupuotė dalyvauja *Zapad* mokymuose ir neabejotinai turi jai skirtus tikslus „Zapad operacijoje“, tačiau bent jau karinių veiksmų pradžioje bus remiamasi tik Rusijos pajėgumais. Ir ne visais. Nors visų *Zapad* mokymų metu lygiagrečiai vyko aktyvi karinė veikla ir kitose Rusijos karinėse apygardose (jungtinėse strateginėse vadovybėse, JSV), tačiau nėra pakankamai duomenų teigti, kad šių pajėgų mokymai buvo „Zapad operacijos“ dalis. Kitų JSV pajėgos gali būti panaudojamos (ir treniruojamos) kaip „Zapad operacijos“ pajėgų sustiprinimas ar rezervas, bet, kaip minėjau, konflikto išplėtimas šiuo atveju apsunkintų jo sėkmingą užbaigimą.

1. *Zapad* tipo operacija. Kaip ji suplanuota ir vykdoma

Įvertinus surinktą informaciją ir iki šiol vykusią *Zapad* mokymų metu Rusijos ir jos sąjungininkų karių vykdytus veiksmus, galima teigti, kad „Zapad operacija“ turėtų būti vykdoma trimis etapais. Pirmasis – staigus netikėtas oponento užpuolimas, placdarmų ir teritorijų užgrobimas ir įsitvirtinimas. Jis galėtų trukti nuo vienos iki kelių savaitių. Antrasis – pasiekto rezultato užtvirtinimas ir sėkmės išplėtimas, konflikto stabilizavimas/stabdymas. Pastarasis galėtų trukti 1–3 mėn. Ir trečiasis – plataus masto (visos valstybės) gynyba, pasitelkiant visus valstybės pajėgumus, pralaimėjimo atveju pereinantį į visuotinį branduolinį karą. Visa „Zapad operacija“ galėtų trukti iki metų, pirmieji du etapai – 4–6 mėn.

Po pirmojo ir antrojo etapų planuojama daryti pauzes, kurių metu karinių veiksmų intensyvumas sumažėtų. Panašu, kad tokie „atokvėpiai“ turi du tikslus. Visų pirma, jie naudojami kitam etapui pajėgoms sukaupti/sustiprinti. Antra, pabandyti įtikinti oponentą pereiti prie tolesnio konflikto sprendimo nekarinėmis priemonėmis. Rusijos kariškiai remiasi prielaida, kad nacionalinis Vakarų valstybių politinis elitas vertins konfliktą ne kaip Šaltojo karo laikų ideologinę priešpriešą, kurios metu SSSR tikslas buvo pakeisti Vakarų socialinę santvarką, bet kaip paprastą kapitalistinės valstybės kovą už savo interesus. Todėl Vakarai gali būti suinteresuoti derėtis su Rusija tam, kad išvengtų konflikto eskalacijos į visuotinį branduolinį karą. Panašu, kad Vakarų elgesys po Gruzijos ir Krymo dalinai šią prielaidą Rusijoje dar labiau pateisino. Kad būtų įtikinama, ypač svarbu kiekvieną iš etapų užbaigti, jį kontroliuojant ir kylančioje trajektorijoje. Taip oponentui sudaromas papildomas psichologinis

spaudimas, kad, neišnaudojus progos pereiti į derybas, tolesni rezultatai bus tik Rusijos naudai.

Įvertinus *Zapad* mokymų metu karinių dalinių vykdytą veiklą, galima teigti, kad „*Zapad* operacija“ bus vykdoma, laikantis iš anksto suplanuotų veiksmų, o vienas iš mokymų tikslų yra patikrinti politinės ir karinės vadovybės gebą, laikantis plano vadovauti pajėgoms ir kontroliuoti konfliktą, o pajėgoms efektyviai veikti pagal parengtus planus ir/ar gaunamas komandas.

Detalaus plano tikrinimas turi savo specifiką. Jame kone *pagrindinių vaidmenų vaidina veiksmų sinchronizacija*, kuri yra apibrėžta laiko ir erdvės parametrais, todėl toks planas gali būti vertinamas tik testuojant jį taip, kad šie parametrai būtų minimaliai iškreipti, t. y. vykdant ilgalaikius mokymus didelėse teritorijose. Juos „suspaudus“ į trumpalaikius ribotoje erdvėje vykdomus mokymus, bus patikrinta ne veiksmų sinchronizacija, bet atskirų plane numatytų veikėjų geba atlikti jiems skirtas užduotis.

Taigi, patikrinti konkrečios operacijos planą trumpalaikių mokymų metu yra sunku (jei išvis įmanoma). Pirmiausia, tai reikštų didelį pratybų dalyvių skaičių, nes treniruoti reikėtų visiems etapams numatytas pajėgas. Tai neabejotinai iššauktų aplinkinių valstybių susirūpinimą. Be to, galiausiai būtų patikrinta tik operacijos dalyvių geba vykdyti veiksmus. Kaip minėta, trumpalaikės pratybos neleidžia patikrinti to, kas yra žymiai svarbiau – skirtingų vienetų ir štabų gebos veikti sinchroniškai ir reaguoti į gaunamus pakeitimus/informaciją, o politinei-karinei vadovybei kontroliuoti operaciją visą jos vykdymo laiką. Tai galima padaryti tik rengiant pratybas, kurios trunka praktiškai tiek pat, kiek galėtų trukti pati operacija.

Nei viena Vakarų valstybė sau tokio „malonumo“ leisti negali, pirmiausia, todėl, kad, pasibaigus Šaltajam karui, NATO ir praktiškai visos valstybės atsisakė SDP ir daugeliu atvejų turi vadinamuosius Preliminarius operacijų planus – POP (ang. *Contingency operation plan COP*). Pastarieji yra aptakūs ir numato tik bendrus veiksmus ir pajėgų veikimo principus. Pavojaus atveju, pagal POP rengiamas konkretus operacijos planas. Taigi, Vakaruose surengti ilgalaikes pratybas reikštų suformuoti mokymų štabą, kuris pagal POP parengtų pratybų metu tikrinamą PGP. Vėliau sukurti atitinkamą pratybų vadovavimo-valdymo (V2) sistemą (angl. *Command and Control C2*) ir, galų gale, įtraukti į mokymus PGP numatytus štabus ir pajėgas. Dauguma to, kas aukščiau minėta, taikos metu net neegzistuoja ir turėtų būti sukurta ar mobilizuota.

Rusijoje situacija kita. 2014 m. gruodžio 1 d. sukurtas Nacionalinis gynybos valdymo centras (NGVC) (angl. *National Defense Management Centre – NDMC*) yra nuolat veikianti sudėtinė Generalinio štabo, atsakingo už Rusijos

Federacijos Gynybos plano įgyvendinimą, dalis. Taigi, NGVC tuo pat metu yra tas mokymų štabas, kuris gali patikrinti „Zapad operacijos“ planą. Nuolat veikiantis V2 ir jo išplėtimas iki vadovavimo-valdymo-ryšių (V2R) sistemos (angl. *Command, Control, Communication, C3*) kuriamas dabar vykstančios karinės reformos rėmuose. Taigi, struktūra ir V2R pagrindas ilgalaikėms pratyboms yra, jo kurti ar mobilizuoti nereikia. Reikalus komplikuoja kita problema – oficialiai paskelbtos ir vykdomos ilgalaikės karinės pratybos gali ne tik atskleisti patvirtinto plano esmę, bet ir iššaukti visų dėmesį ir, tikriausiai, susirūpinimą. Kad to būtų išvengta, pasitelkiama Rusijos patirtis ir polinkis į maskuotę ir slaptumą.

Kad pratybos būtų pilnavertės ir neiššauktų nereikalingo dėmesio, rengiant *Zapad* mokymus, imamasi atitinkamų maskuotės priemonių. Idealiausiai, žinoma, būtų juos tęsti tiek laiko, kiek truktų pati „Zapad operacija“, bet tada, kaip minėta, potencialus oponentas galėtų perprasti plano detales. Pasirinktas sprendimas – pratybos ilgalaikės, tačiau paslėptos po kita karine veikla. Paskelbus pasirengimo *Zapad* pradžią (paprastai prieš 4–6 mėn. iki oficialių *Zapad* mokymų), po pasirengimo priedanga tikrinami atskiri operacijos elementai. Jie „išstipsta“ kitoje karinių dalių veikloje arba užmaskuojami kaip planinė jų veikla. Toks išskaidymas leidžia patikrinti tai, ko negalima patikrinti per trumpalaikius mokymus, t. y. *karinių vienetų gebą sinchronizuoti veiksmus pagal laiką ir vietas, o štabų – įvertinti ir kontroliuoti suplanuotą sinchronizaciją.*

Kaip jau minėta, viena iš esminių sąlygų, leidžiančių patikrinti sinchronizaciją per laiką, yra visaapimančio (tiek skirtinguose lygiuose, tiek skirtingose teritorijose) V2R tinklo sukūrimas. Rusijoje jis kuriamas stacionarių (rus. *стационарные пункты управления*) ir lauko valdymo (rus. *полевые пункты управления*) punktų pagrindu ir leidžia keistis informacija bei perduoti komandas nuo taktinio iki strateginio lygmens imtinai. Už tokio tinklo sukūrimą atsakinga GŠ Vyriausioji ryšių valdyba (rus. *Главное управление связи*)⁶, jo funkcionavimą užtikrina karinio ryšio ir valdymo vienetai⁷.

Laikantis mokymų išskaidymo per laiką praktikos, oficialūs mokymai, iš esmės, tampa daugiau demonstracinio-propagandinio pobūdžio renginiu, skirtu vidaus ir užsienio auditorijai, o ne realiu pajėgų ir štabų treniravimu. Sprendžiant pagal akcentus, pademonstruotus jau įvykusių *Zapad* mokymų metu, *oficialiai skelbtų „Zapad“ mokymų (trunkančių apie savaitę) metu rodoma tik operacijos dalis ar jos elementas, kurie naudingi Rusijai, priklausomai nuo tuo metu esančios saugumo situacijos.* Taigi, oficialūs *Zapad* mokymai tam-

⁶ Rusijos GM internetinis puslapis: <http://eng.mil.ru/en/structure>

⁷ JSV lygyje – ryšių (teritorinės) ir valdymo brigados ir kiti vienetai.

pa daugiau ne mokymais, o vakarietišku karinių mokymų garbių svečių dienos (angl. *Distinguished Visitors Day* – DVD) ekvivalentu.

Karinės reformos rezultatas – Rusija atsisakė teritorinio pajėgų panaudojimo principo. Dabar jos pajėgos privalo būti pasirengusios veikti visur, kur reikės, todėl dalis „*Zapad* operacijos“ elementų, tokių kaip pajėgų perdislokavimas ar kovos veiksmai nepažįstamose vietovėse, gali būti atliekami (ir yra atliekami) ir kituose (centriniuose, rytiniuose ir pan.) Rusijos regionuose⁸.

2. *Zapad* mokymų analizė

Grįžkime prie jau įvykusių *Zapad*. Po *Zapad-81* pratybų ir SSSR subyrėjimo *Zapad* mokymai nebevyko. Rusija, atrodo, buvo linkusi ne konfrontuoti, o bendradarbiauti su NATO. Pasikeitimas prasidėjo 1999 m., kai Rusija ėmėsi keistų veiksmų, nukreiptų į konfrontaciją, ir dar daugiau – šios organizacijos reakcijos į Rusijos veiksmus tikrinimo. 1999 m. birželio 11 d. oficialiai pasibaigė Kosovo karas. Rusija kartu su NATO turėjo pradėti bendrą taikos palaikymo operaciją, tačiau vietoj to jau kitą dieną (birželio 12 d.) įvyko „garsusis“ Rusijos desantininkų žygis į Prištinos oro uostą. Desantininkų batalionas atliko netikėtą kelių šimtų kilometrų žygį, užėmė Prištinos oro uostą, ėmė rengtis jo gynybai ir ruošti nusileidimo taką galimam pastiprinimui priimti. Atvykusių NATO karių į oro uostą neįleido ir, sprendžiant pagal to meto vaizdo medžiagą, nelabai stengėsi paaiškinti, kas darosi. Tų dienų vaizdo įrašė matosi, kad eiliniai rusų kariai nelabai suprato, kas dedasi, o tiesiog vykdė įsakymus. Tai kas gi vyko? Po daugelio metų šiai operacijai vadovavęs Rusijos specialiųjų pajėgų majoras Yunus-bekas Bamatgireyevichius Yevkurovas prisipažino, kad atvykę desantininkai rado oro uostą jau kontroliuojamą rusų specialios paskirties pajėgų, kurios, jo žodžiais, ten buvo jau nuo gegužės mėnesio. Majoras turėjo vykdyti įsakymą, t. y. kartu su jais laikytis Prištinoje, tačiau net pats nežinojo, kodėl ir kiek ilgai⁹. Taigi, desantininkai tik vykdė parengtą planą. Panašu, kad tai buvo pirmasis Rusijos Generalinio štabo suplanuotos konfrontacijos su NATO ir NATO reakcijos į tai patikrinimas. NATO atsitraukė, perėjo į dialogą ir Rusijos kariai pasiliko Prištinoje. Tada GŠ žengė kitą patikrinimo žingsnį – *Zapad-99*¹⁰.

⁸ D. Petraitis, „Rusijos ginkluotųjų pajėgų reforma 2005–2015 m.“, „Lietuvos metinė strateginė apžvalga“, 2010–2011, t. 9., p. 159–190.

⁹ Dok. Filmas „Генерал без биографии. Петр Ивашутин“, Russia.tv, https://russia.tv/video/show/brand_id/61426/...id/.../1569986/.

¹⁰ „Россия планирует брать Запад на испуг“, Kommersant, 1999-07-10.

2.1. Zapad-99

Zapad-99 vyko tuo metu, kai Rusijos ginkluotųjų pajėgų būklė neleido panaudoti pilnaverčių karinių dalinių poligonuose, todėl *visi trys etapai (taip pat ir branduolinis) buvo GŠ suplanuoti¹¹ ir štabuose „pražaisti“, iš esmės, teoriškai*. Operacijos plane figūravo naujos karinės struktūros (Jungtinės strateginės vadovybės)¹², kurios realybėje sukurtos buvo tik 2008 m., prasidėjus reformai. Veiksmus laukuose imitavo nedidelės (kuopos dydžio) pajėgos, atstovavusios atitinkamas karines apygardas ir laivynus, tačiau bendras dalyvių skaičius (įskaitant ir kitas institucijas) siekė 50 tūkstančių¹³. Lyginant su šia diena, per *Zapad-99* buvo vienas esminis skirtumas – potencialiose atakos teritorijose (Baltijos valstybėse) nebuvo NATO. Tada kariškių sumanymas buvo patikrinti (ir pagąsdinti) NATO, kaip būtų elgiamasi Baltijos šalyse okupacijos metu. Daryta prielaida, kad NATO nedrįs veltis į branduolinį karą, didelio masto valstybės gynybos Rusijoje tikriausiai neprireiks, o užteks tik staigiai užimti Baltijos valstybes, vieno ar dviejų prevencinių branduolinių smūgių ir vėliauėjusio pasiūlymo derėtis.

Po *Zapad-99* gana ilgai strateginio lygmens pratybos nebuvo vykdomos. Tada buvo paskelbta, kad kitos panašios pratybos vyks po dviejų metų. Jeigu laikytumės GŠ skelbiamos nuostatos, kad strateginio lygmens mokymai karinėje apygardoje vykdomi kas keturis metus, kitos *Zapad* pratybos turėjo įvykti 2001 m. arba 2003 m. Jos neįvyko, kaip neįvyko ir 2007 m. Tokią pauzę galima būtų paaiškinti paprastai – teorinis planas jau patikrintas, tačiau realių pajėgų jam įgyvendinti nėra. Šalis planavo ir rengėsi esminei ginkluotųjų pajėgų reformai, tad laikotarpis iki oficialios karinės reformos Rusijoje pradžios (2008 m. spalio 15 d.) buvo skirtas eksperimentavimui ir pasirengimui¹⁴. Be to, 2003 m. jau buvo beveik aišku, kad Baltijos šalys bus pakviestos į NATO, o Rusija ir toliau neturėjo pajėgų, kurios būtų galėjusios *Zapad-99* metu „pražaistą“ operaciją įgyvendinti. Neturėjo jos tokių pajėgų ir 2007 m., o 2008 m. pabaigoje, pradėjus karinę reformą Rusijoje, susiklostė kritinė situacija. Visos pajėgos buvo masiškai išformuojamos ir performuojamos, tad Rusijos kariškių vertinimu, pajėgų, galinčių užtikrinti šalies gynybą, beveik nebuvo. Reikėjo laiko jas sukurti. Kad būtų galima dalinai išspręsti susidariusią situaciją, 2009 m. ir buvo praveisti *Zapad-09* mokymai.

¹¹ „Утечка из военной разведки“, Завтра, 1999-07-06, <http://zavtra.ru/blogs/1999-07-0614>.

¹² „Запад-99“, „Правда“, 24 июня 1999, <https://wwwpravda.ru/news/world/24-06-1999/903671-0/>.

¹³ „Запад-99“, „Правда“, 24 июня 1999, <https://wwwpravda.ru/news/world/24-06-1999/903671-0/>.

¹⁴ D. Petraitis, „Reorganization of the Russian Armed Forces“, FNDU, Helsinki, 2012.

2.2. Zapad-09

Zapad-09 buvo pirmieji mokymai po to, kai Rusija pradėjo oficialiai paskelbtą karinę reformą. Kaip jau minėta, senosios pajėgos buvo naikinamos, kariai masiškai atleidžiami, daliniai ir junginiai išformuojami, o nauji tik pradėti kurti. 2009 m. pavasarį Rusijoje tebuvo tik penkios naujo tipo brigados¹⁵, visa kita buvo išformuojama, performuojama ir t. t. Naujos konvencinės pajėgos buvo tokios silpnos, kad nebūtų pajėgusios atremti net silpniausio puolimo. Patvirtinto valstybės gynybos plano irgi nebuvo. Tokiomis sąlygomis Rusijos politinė-karinė vadovybė savo konvencinį silpnumą vertino kaip aplinkybę, kuria Vakarai (NATO) gali pasinaudoti. Pagrindinis *Zapad-09* tikslas buvo ne naujai kuriamų pajėgų rengimas, bet Vakarų atgrasymas nuo pagundos, pasinaudojant Rusijos konvencinių pajėgų silpnumu ją užpulti. Nors turimi pajėgumai leido surinkti deklaruotą mokymų dalyvių skaičių¹⁶, tačiau *pagrindiniu oficialių Zapad-09 mokymų akcentu tapo taktinio branduolinio ginklo panaudojimo treniruotė*. Juose ypatingai akcentuotas „*Zapad* operacijos“ antrasis etapas – konflikto stabdymas ir taktiniu branduoliniu ginklu. *Zapad-09* metu atlikta taktinio branduolinio smūgio imitacija visuomenės informavimo priemonėse pavirto branduoline Varšuvos ataka. Atviruose rusiškuose šaltiniuose patikimos informacijos apie Varšuvą kaip atakos objektą rasti nepavyko, bet strateginės komunikacijos prasme rezultatas buvo pasiektas, Vakarams susikoncentravus į „Varšuvos ataką“, pradėjus svarstymus ir konsultacijas, Rusija laimėjo laiko, reikalingo naujų pajėgų kūrimui ir stiprinimui. Taigi, tikslas – atgrasymas ir laiko laimėjimas – buvo pasiektas.

Nežiūrint į tai, 2009 m. „*Zapad* operacija“ buvo testuojama, prisiliekant anksčiau minėtų principų: iššęsimo per laiką ir išplėtimo geografiškai. Ji prasidėjo žymiai anksčiau (liepos mėn.), kaip mokymai „Ruduo 2009“ (rus. „Осень-2009“), kurie be oficialių *Zapad-09* apėmė ir mokymus „Ladoga-09“ ir „Kaukazas-09“. Apie tai tuo metu atvirai kalbėjo Rusijos karinė politinė vadovybė, o tuometinis Rusijos sausumos pajėgų vadas generolas leitenantas S. Skokovas netgi davė interviu žurnalistams¹⁷. Verta pastebėti, kad vėliau (2013 m. ir 2017 m.) apie jokių „Rudens“ tipo mokymus jau net nebeužsimenama.

Pirmojo „*Zapad* operacijos“ etapo – staigaus užpuolimo ir užgrobimo – veiksmi *Zapad-09* mokymų metu vykdyti skirtinguose poligonuose epizodiškai

¹⁵ Г. Миранович, А. Худолеи, А. Земляниченко, „Бригады набирают силу“, *Красная Звезда*, 2010-02-17.

¹⁶ Oficialiai apie 12,5 tūkst. karių, apie 700 tankų ir šarvuotųjų, 250 artilerijos sistemų, 100 orlaivių.

¹⁷ „Активная фаза учений „Запад-2009“ пройдет на полигоне в Беларуси“, Москва, РИА Новости, 2009-09-29, https://ria.ru/defense_safety/20090929/186789728.html.

tiek atvirai, tiek ir paslėptai. Imituojančiomis pajėgomis laukuose buvo pajėgos iki bataliono dydžio. Trečiojo „*Zapad* operacijos“ etapo (masinės gynybos) veiksmi *Zapad-09* metu beveik nevykdyti. Tuo metu visuotinės gynybos koncepcijos ir jos elementų (pvz., naujos mobilizacijos) dar nebuvo. Pagrindinė problema, neleidusi didinti pratybų masto, buvo praktiškai jokio V2R nebuvimas. Reformuotose Rusijos pajėgose tiek V2, tiek V2R buvo labai prastos būklės. Tuometinis Rusijos prezidentas D. Medvedevas žurnalistams teigė, kad apie 85 proc. turimos V2R įrangos yra beviltiškai pasenusi ir nepanaudojama¹⁸.

2.3. *Zapad-13*

Oficialūs *Zapad-13* vyko, kai Rusijos ginkluotosios pajėgos jau buvo reformuotos, pagrindinė jų dalis suformuota, o prie gynybos ministerijos vairo stoji armijos generolas Sergejus Šoigu, jau tada pagarsėjęs savo organizaciniais gabumais. Reformuotų ginkluotų pajėgų atsiradimas leido patvirtinti pirmąjį naujosios Rusijos istorijoje Gynybos planą¹⁹, kuriame konvencinis komponentas jau turėjo savo vietą ir užduotis. 2012 m. spalį pratestuota Rusijos branduolinė triada²⁰ garantavo strateginį atgrasymą. Patys *Zapad-13* mokymai vykdyti „*Zapad* operacijos“ planui patikrinti, todėl jų trukmė buvo žymiai ilgesnė nei oficialiai skelbta. Turimi pajėgumai leido tikrinti konflikto stabilizavimą konvenciniais pajėgumais, dėl ko tikrasis dalyvių skaičius viršijo oficialiai skelbtus skaičius²¹.

Zapad-13 prasidėjo kovo mėnesį (11–15 d.) strategine štabų ir centrinų karinio valdymo organų treniruote (rus. *стратегическая командно-штабная тренировка с центральными органами военного управления и военными округами*), kurios metu po oficialiai skelbiamu pasirengimo mokymams priemonių aptarimu, tikriausiai, buvo aptarti atskiri operacijos etapai, konkrečios užduotys pajėgoms ir laikas, kada tai atlikti²².

Kaip jau minėta, panašu, kad *oficialių Zapad-13 rugsėjį metu buvo akcentuojamas antrasis „Zapad operacijos“ etapas, t. y. konflikto stabdymas ir sėkmės išplėtimas konvenciniais pajėgumais*. Dauguma šio etapo veiksmų vyko oficialių *Zapad-13* pratybų poligonuose ir už jų ribų (pvz., mokymai Šiaurės

¹⁸ А. Гаварский, „Связь решает все“, Красная Звезда, 2010-05-22.

¹⁹ Pirmasis Rusijos gynybos planas 2013–2015 m. patvirtintas 2013 m. sausio 24 d.

²⁰ Д. Андреев, „Триаду проверили на прочность“, Красная звезда, 2012-10-22.

²¹ Oficialiai – apie 13 tūkst. karių, apie 350 tankų ir šarvuočių, 50 artilerijos sistemų, 50 orlaivių (lėktuvų ir sraigasparnių). Po mokymų oficialiai – 25 tūkst. karių, apie 550 tankų ir šarvuočių, 100 orlaivių (lėktuvų ir sraigasparnių), 10 laivų.

²² РИА Новости, http://ria.ru/defense_safety/20130311/926661611.html#ixzz2aVgigbul.

laivyne rugsėjo 21–25 d. d.²³; Baltijos laivyno mokymai). Kadangi konvencinės pajėgos buvo pajėgios užtikrinti joms numatytų užduočių įvykdymą, prasmės demonstruoti (ir akcentuoti) taktinio branduolinio ginklo panaudojimą nebuvo ir branduolinis komponentas mokymuose atliko tik strateginio atgrasymo treniruotę.

Pirmojo „*Zapad* operacijos“ etapo – staigaus užpuolimo ir užgrobimo – treniruotė vykdyta oro desanto kariuomenės pagrindu sukurtomis Greitojo reagavimo pajėgomis (GRP). Ji vyko tiek atvirai oficialių *Zapad-13* mokymų metu, tiek ir paslėpus šio etapo veiksmus po KSSO mokymais „Sąveika 2013“ (rus. „*Взаимодействие-2013*“)²⁴. Vykdyti pirmojo etapo veiksmus treniruotasi ir keletą mėnesių prieš oficialius *Zapad-13* mokymus, tiesa, daugeliu atveju tai vykdyta nepilnais pajėgumais (iki bataliono taktinės grupės)²⁵. Viena iš priežasčių, neleidusių didinti masto, ir toliau išliko adekvataus V2R nebuvimas. Reformuotose Rusijos pajėgose tiek V2, tiek V2R vis dar buvo prastos būklės. Nors tuo metu atskiros pajėgos (pvz., GRP) jau turėjo atnaujintas V2 ir netgi V2R, leidusias jiems komunikuoti su aukštesniais ir žemesniais štabais²⁶, tačiau centralizuoti ir visa apimantys V2 ir V2R buvo dar tik kuriami²⁷.

Trečiasis etapas – plataus masto (visos valstybės) gynyba, pasitelkiant visos valstybės pajėgumus – testuotas, įtraukiant kitas valstybės pajėgas (VRM, YSM) bei bandant įvykdyti, matyt, nesėkmingai²⁸, rezervo dalinių mobilizaciją.

2.4. *Zapad-17*

Zapad-17 vyko tuo metu, kai ginkluotosios pajėgos buvo beveik baigtos reformuoti, atnaujintas Rusijos Gynybos planas²⁹, įvesta kontrakto karių sistema, pajėgų perginklavimas ir t. t. Visa tai dar labiau sustiprino strateginį atgrasymą ir leido testuoti pasirengimą „*Zapad* operacijos“ pirmajam ir antrajam etapams dar didesniu mastu. Dalis atskirų šios operacijos etapų ir juose numatytų taktinių pajėgų veikimo elementų buvo atlikti kituose iki *Zapad-17* vykusiuose mokymuose, tokiuose kaip *Vostok-14*; *Centr-15*; *Kavkaz-16*. Pa-

²³ Dalyvavo virš 2,5 tūkst. karių, 30 laivų, 50 šarvuotųjų, 20 orlaivių.

²⁴ Mokymai „Vzaimodeistvija 2013“ vyko 2013 m. rugsėjį.

²⁵ Bendri Rusijos–Baltarusijos mokymai Brestkij poligone 2013 m. balandžio 22–24 d. vykdyti batalionų dydžio pajėgumais.

²⁶ Pavyzdžiu gali būti Greitojo reagavimo pajėgų „Andromeda D“ sistema.

²⁷ D. Petraitis, „A new Face of Russian military“, Lithuanian Annual strategic review, 2014–2015, Vol 13.

²⁸ Po *Zapad-2013* mokymų atstatydintas GŠ mobilizacijos valdybos viršininkas gen. plk. V. Smirnovas.

²⁹ Atnaujintas Rusijos gynybos planas 2016–2020 m. patvirtintas 2015 m. lapkričio mėn.

vyzdžiui, mokymuose *Vostok-14* tikrintas strateginis perdilokavimas³⁰, *Centr-15* ir *Kavkaz-16* metu tikrinta nauja elektroninės kovos forma – elektroninis smūgis ir informacinis teritorijos blokavimas (rus. *радиоэлектронный удар и информационное блокирование местности*³¹), naujas puolimo elementas – masinis aviacijos smūgis^{32 33}, testuotas informacinės kovos organizavimas³⁴, teritorinė gynyba³⁵, sąveika su kitomis šalies jėgos struktūromis³⁶ ir t. t.

Labai svarbus pasiekimas, leidęs 2017 m. pakelti „*Zapad* operacijos“ testavimą į kokybiškai aukštesnį lygį, buvo naujos V2R sistemos atsiradimas. Čia turima galvoje ne tik automatizuota mūšio valdymo sistema (AMVS) „*Andromedos D*“. Kitų pajėgų AMVS sistemų progresas ir naujų ryšio organizavimo priemonių (Antey³⁷ ir pan.) įdiegimas leido užtikrinti patikimą ir saugų ryšį tarp štabų, esančių tūkstančių kilometrų atstumu vienas nuo kito³⁸. Nuo 2016 m. naujų ryšių priemonių ir automatizuotų mūšio valdymo sistemų tiekimas į pajėgas suintensyvėjo^{39 40}, o nuo 2017 m. pradžios pagrindiniai tiekimai buvo nukreipti į Vakarų karinės apygardos ryšių ir valdymo vienetus^{41 42}.

Šio potencialo užteko, kad modernios ryšio priemonės ir naujos AMVS būtų ne tik stacionariuose, bet ir lauko (mobiliuose) valdymo punktuose. Pastarieji po ryšių pajėgų stovyklų organizavimo priedanga išskleidžiami

³⁰ „Военных с Запада России перебросили авиацией на Дальний Восток для участия в стратегическом командно-штабном учении“, Интерфакс-АВН, Москва 2014-09-19.

³¹ „Новые формы и способы ведения радиоэлектронной борьбы (РЭБ), будут применены в ходе учения „Центр-2015“, Минобороны России, Москва, РИА Новости 2015-09-15.

³² А. Пинчук, „Массированным ударом“, Красная звезда, 2015-10-01.

³³ „ВС на учениях „Кавказ-2016“ отработали авиаудар и борьбу с ракетами“, Москва, РИА Новости, 2016-09-14.

³⁴ На учениях „Кавказ-2016“ впервые отработали „информационное противоборство“, Москва, РИА Новости, 2016-09-14.

³⁵ Р. Голованов, „На «Кавказе» артиллерия и истребители разгромили противника“, *Kompravda*, 2016-09-08, <http://www.kompravda.eu/daily/26579.4/3594518/>

³⁶ „На учениях „Кавказ-2016“ отработали взаимодействие российских силовиков“, Полигон Опук (Крым), РИА Новости, 2016-09-09.

³⁷ „Русская армия начала эксплуатацию системы новейшей связи „Антей“, *Radioslovo*, 2017-05-23, <http://radioslovo.ru/russkaya-armiya-nachala-ekspluaciyu-sistemy-novejshej-svyazi-antej/>.

³⁸ В. Сирьк, „Суперуниверсальный «Антей»: чем уникален радиоцентр для высшего руководства армии“, *Zvezda*, 2017-05-20, <https://tvzvezda.ru/news/opk/content/201705200800-o5d9.htm>.

³⁹ „Концерн „Созвездие“ поставил Минобороны первые комплексы „Антей“, Интерфакс-АВН, 2017-05-15.

⁴⁰ „Войска связи ЗВО в 2016 году получают 2,5 тысячи единиц новой техники“, Москва, РИА Новости, 2016-01-02, http://ria.ru/defense_safety/20160102/1353298275.html#ixzz3wFoIDoIV.

⁴¹ „В войска Западного военного округа (ЗВО) поступили унифицированные командно-штабные машины (УКШМ) Р-149МА1“, Пресс-служба Западного военного округа, http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12130927@egNews.

⁴² И. Мугинов, „Войска связи ЗВО в 2016 году получают 2,5 тысячи единиц новой техники“, РИА Новости, 2016-01-02, http://ria.ru/defense_safety/20160102/1353298275.html#ixzz3wFoIDoIV

kiekvieno „Zapad operacijos“ etapo metu^{43 44 45 46}. Taip užsitikrinama, kad kiekvienas mokymuose dalyvaujantis karinis vienetas nuolat turėtų ryšį ir galėtų būti valdomas. Orientuojantis į perspektyvą, mokymų metu 1-oje tankų armijoje buvo aktyvuotas naujas eksperimentinis valdymo punktas⁴⁷.

Visgi svarbiausia, kad Generalinis štabas per Nacionalinį gynybos valdymo centrą (NGVC) sukonzentravo savo rankose visą V2R sistemos kontrolę. Be to, centras jau turėjo didžiulius kompiuterių resursus, leidžiančius modeliuoti ir įvertinti visas susiklosčiusias situacijas⁴⁸.

Ir vėl mokymai ištesti per laiką. *Zapad-17* prasidėjo sausį JSV „Vakarai“ vadovybės operatyvine-mobilizacine sueiga (rus. *оперативно-мобилизационные сборы*), kurioje dalyvavo arti dviejų šimtų vadų ir štabų karininkų⁴⁹. Joje, matyt, pristatyti „Zapad operacijos“ terminai, demonstruoti nauji taktiniai elementai (taktinis desantas)⁵⁰, nurodyta, kad po pasirengimo *Zapad-17* priedanga apygardos pajėgos praves virš dviejų tūkstančių skirtingo lygio mokymų⁵¹. Po kelių dienų ginkluotųjų pajėgų vadų operatyvinės-mobilizacinės sueigos metu apie „Zapad operacijos“ pradžią informuojami kitų JSV vadai, karinio valdymo organų (NGVC) vadovai, operacinių vadovybių (OV) vadai ir štabų viršininkai. Joje, tikriausiai, irgi pristatyti „Zapad operacijos“ terminai, demonstruoti nauji JSV darbo elementai, Rusijos grupuotės Sirijoje veiksmų analizė ir Rusijos Federacijos regiono Gynybos štabo veiksmai karo metu ir t. t.⁵².

Iki oficialių *Zapad-17* mokymų pajėgose po planinių ar pasiruošimo mokymams pratybų priedanga buvo atliktos pirmojo ir antrojo „Zapad ope-

⁴³ М. Севастьянов, „Учения ВДВ на северо-западном направлении: длинные руки русского десанта“, РИА Новости, 2017-07-07.

⁴⁴ „В Западном военном округе проходят учения с соединениями связи“, Пресс-служба Западного военного округа, 2017-07-31, <http://structure.mil.ru/structure/okruga/west/news/more.htm?id=12135740@egNews>.

⁴⁵ „Более 500 связистов Балтийского флота вышли на учение“, Пресс-служба Западного военного округа, 2017-08-15, www.mil.ru.

⁴⁶ „На учении «Запад-2017» связисты ВДВ обеспечивают пункты управления связью на расстоянии до 2 тыс. Км“, 2017-09-16, www.mil.ru.

⁴⁷ Н. Сурков, А. Рамм, Е. Дмитриев, „Арматами“ будет управлять «штаб звездных войн“, Известия, 2017-09-20.

⁴⁸ D. Petraitis, „Naujasis karinis Rusijos veidas“, „Lietuvos metinė strateginė apžvalga“, 2014–2015, t.13, p. 97–120.

⁴⁹ С. Пятаков, „Комсостав ЗВО начал подготовку к учениям „Запад-2017“, Москва, РИА Новости, 2017-01-10.

⁵⁰ „В ЗВО прошла тренировка по авианепереброске войск на большие расстояния“, пресс-служба ЗВО, Москва, РИА Новости, 2017-01-12.

⁵¹ „Военнослужащие ЗВО проведут более двух тысяч учений в ходе подготовки к стратегическому учению „Запад-2017“, пресс-службе округа, Москва, Интерфакс-АВН, 2017-01-17.

⁵² „Шойгу констатировал повышение профессионального уровня руководства ВС РФ“, Москва, ТАСС, 2017-01-18.

racijos“ etapų treniruotės. Didžioji jų dalis vyko 2017 m. liepos 3–7 d. ir rugpjūčio 4–19 d. *Oficialių Zapad-17 mokymų rugsėjo 14–20 d. akcentas – trečiasis etapas – plataus masto (visos valstybės) gynyba, pasitelkiant visos valstybės pajėgumus*, buvo dalinai skirtas *pademonstruoti Vakarams Rusijos pasiryžimą imtis atsakomųjų veiksmų karinio konflikto su ja atveju*.

Zapad-17 mokymai savo esme nieko nesiskyrė nuo ankstesniųjų, tačiau buvo atlikti kokybiškai. Rusijos nuomone, pasikeitusi saugumo situacija reikalavo vėl panaudoti mokymus strateginei komunikacijai, t. y. akcentuoti jos pasirengimą gynybai. Pasibaigus agresyviems pirmojo ir antrojo „*Zapad* operacijos“ etapams, Gynybos ministerija buvo suinteresuota pademonstruoti gynybinį etapą ir, deklaruojant atvirumą, pasikviesti žurnalistus ir kitų valstybių stebėtojus stebėti oficialių *Zapad-17* pratybų dalies.

2.4.1. *Zapad-17*. „*Zapad* operacijos“ pirmasis etapas

Paanalizuokime *Zapad-17* mokymų eigą ir pabandykime suprasti, kas ten vyko. Eilė indikatorių leidžia teigti, kad 2017 m. liepos mėn. pirmoje pusėje (3–7 d.) ir praktiškai visą rugpjūtį (4–19 d.) dalis vykdytos karinės veiklos, dažnai įvardintos kaip planinė, gali būti laikoma „*Zapad* operacijos“ pirmojo ir antrojo etapų treniruote. Konkretūs pajėgų veiksmai, taktiniai elementai buvo atliekami ne tik dalinių mokymų poligonuose, bet ir specialaus rengimo (rus. *специальная подготовка*), vadovybės treniruočių (rus. *командно-штабные тренировки*) ir lauko stovyklų (rus. *полевые сборы*) metu. Abiejų laikotarpių metu buvo išskleisti mobilūs valdymo punktai ir sukurti ryšių kanalai. Panašu, kad visa apimantis V2 ir net V2R tinklas pirmajame etape rėmėsi Andromeda-D. Antrajame etape – jos ir JSV „Vakarai“ trijų ryšio brigadų ir kitų ryšių vienetų sukurta ir išlaikoma mobilių ir stacionarių valdymo punktų, aprūpintų nauja ryšių įranga, pagrindu sukurta V2R. Daugelio planinių pratybų temos ir laikai buvo akivaizdžiai koordinuoti ir atitiko konkretaus „*Zapad* operacijos“ etapo esmę, o pratybose dalyvavo pilnaverčiai kariniai pajėgumai (bataliono taktinės grupės ir pan.). Pastarieji veikė, laikantis jungtinės operacijos principo, t. y. jų veiksmus rėmė aviacija, elektroninės kovos pajėgos, laivynas ir t. t.

Pirmojo „*Zapad* operacijos“ etapo treniruotė atlikta per oficialiai paskelbtas trijų strateginių štabų pratybas. Greitojo reagavimo pajėgų, Vakarų JSV jungtinės grupuotės ir Vakarų karinės apygardos oro kosmoso gynybos

štabų pratybos prasidėjo beveik tuo pačiu metu. *Liepos 3–4 d.*⁵³ per Greitojo reagavimo pajėgų (Oro desanto) štabų treniruotę⁵⁴ 98-osios oro desanto (ODK) divizijos ir 31-osios ODK brigados vienetai skubiai palieka nuolatinės dislokacijos vietas ir pradeda pasirėngimą operacijai: aktyvuoja V2R, rengiasi transportavimui/desantavimui⁵⁵. Vakarų karinės apygardos oro–kosmoso gynybos pajėgų štabų pratybose⁵⁶ pajėgos rengiasi atremti pirmąjį atsaką (masinį oro smūgį), vykdo elektroninės kovos pratybas, skirtas „paslėpti“ savo pajėgas, treniruoja oro gynybos sistemas S400^{57 58}. Vakarų JSV štabų pratybose treniruojamasi, kaip išvesti ir apsaugoti savo pajėgas nuo oponento atsakomojo smūgio⁵⁹. *Liepos 5 d. prasideda puolimas*. Jis pradamas pagal šiuolaikinio karo kanonus – smūgiai didelio nuotolio tikslaus nutaikymo ginklais į kritinę infrastruktūrą. Tai imitavo du strateginiai TU-95MS bombonešiai, kurie keturiomis ALCM X-101 sparnuotomis raketomis apšaudė už beveik 1000 km Sirijoje esančius sandėlius⁶⁰ ir iš strateginio povandeninio laivo „Smolenskas“ Barenco jūroje paleista sparnuotoji raketa, nutaikyta į už 400 km esantį „sudėtingą jūrinį taikinį“⁶¹. Tikrovėje tai galėtų būti, pvz., laivų grupė uoste.

Tą pačią dieną Baltijos laivynas išplaukė į jūrą⁶². Laivai atlieka jūros atitvėrimo operacijas, oro gynybą, antvandeninių laivų kovą, išminavimą ir minavimą⁶³, jūrų pėstininkų transportavimą⁶⁴.

Visose numatytose užgrobtose vietose suduodamas masyvus oro smūgis⁶⁵,

⁵³ М. Севастьянов, „Учения ВДВ на северо-западном направлении: длинные руки русского десанта“, Полигон Струги Красные (Псковская область), РИА Новости, 2017-07-07.

⁵⁴ „Более 2 тыс. десантников перебросят в ходе учения к западным границам РФ“, Москва, Интерфакс-АВН, 2017-07-04.

⁵⁵ „В Псковской области начинается активная фаза учений двух соединений ВДВ“, Москва, РИА Новости, 2017-07-05.

⁵⁶ „В ЗВО началось КШУ по управлению авиацией и войсками противовоздушной обороны“, Минобороны России, 2017-07-03.

⁵⁷ „Москва Крылатые ракеты и ударные беспилотники „противника“ уничтожают авиация и расчёты ПВО в ходе учений на северо-западе РФ“, Интерфакс-АВН, 2017-07-03.

⁵⁸ „Расчеты комплексов С-400 „Триумф“ отразили удар условного противника“, РИА Новости, Москва, 2017-07-06.

⁵⁹ „Войска ЗВО в ходе учения нанесли массированный ракетно-авиационный удар по позициям условного противника“, Пресс-служба Западного военного округа, 2017-07-06, www.mil.ru.

⁶⁰ „Российские Ту-95МС нанесли ракетный удар по ИГ в Сирии“, Москва, ТАСС, 2017-07-05.

⁶¹ „Атомная подлодка „Смоленск“ в Баренцевом море поразила учебную цель крылатой ракетой „Гранит“ на дальности 400 км - Минобороны РФ“, Москва, Интерфакс-АВН, 2017-07-05.

⁶² „На Балтике начались учения ВМС“, Аргументы Недели, 2017-07-05.

⁶³ „Тральная группа Балтийского флота провела учение по поиску и обезвреживанию мин“, Пресс-служба Западного военного округа, 2017-07-06, www.mil.ru.

⁶⁴ „На Балтийском флоте начинается активная фаза учения разнородных сил“, Пресс-служба Западного военного округа, 2017-07-05.

⁶⁵ „Войска ЗВО в ходе учения нанесли массированный ракетно-авиационный удар по позициям условного противника“, Пресс-служба Западного военного округа, 2017-07-06, www.mil.ru.

po kurio jas šturmuoja GRP vienetai. Oro smūgį imituoja Vakarų JSV kariinės oro pajėgos, kurios *liepos 5 d.* Kaliningrado, Pskovo ir Leningrado sričių poligonuose surengia aviacijos antskrydžius⁶⁶ ⁶⁷. Greitojo reagavimo pajėgos, šiuo atveju 31-osios ODK brigados ir 98-osios ODK divizijos vienetai, pradeda puolimą, desantuodami karius ir techniką Saryje Strugi ir Kislovo poligonuose, užgrobia Saryje Strugi aerodromą, išmeta diversines grupes į oponento užnugarį, o užgrobtuose placdarmuose organizuoja gynybą⁶⁸.

Kaliningrade irgi nesnaudžiama. Baltijos laivyno aviacija suintensyvina veiksmus virš Baltijos jūros ir oro smūgiais sausumoje mažuose aukščiuose⁶⁹ paremia 336-osios jūrų pėstininkų brigados Chmeliovkos poligone vykdomą jūros desantą⁷⁰. Puolimas tęsiamas ir plečiamas. Pskove užgrobusios placdarmus, pajėgos sulaukia pastiprinimo iš 76-osios ODK divizijos, kurios kariai *liepos 6–7 d.* orlaiviais ir sraigtasparniais atgabenami ir nusileidžia užgrobtame oro uoste (Saryje Strugi)⁷¹, o papildomos žvalgybinės diversinės grupės pasklinda prieš užnugaryje ir pradeda masinius diversinius veiksmus⁷². Kitų ODK vienetų kariai Pskovo srities poligonuose vykdo prasiveržimus ir reidus oponento užnugaryje, upių forsavimo ir pan. pratybas.

Į puolimą įsijungia bendros paskirties pajėgos. Sausumos pajėgų žvalgybos padalinių pratybos (tema „Mūšiai miestuose ir puolimas mažomis grupėmis“) vyksta Leningrado, Nižnij-Nivgorodo ir Maskvos poligonuose⁷³. Po žvalgų eina pagrindinės pajėgos. Šiuo atveju tai yra sausumos pajėgų motošaulių ir tankų padaliniai, vykdančys pratybas Maskvos srityje. Jose treniruojamasi kovoti mieste, testuojamos naujos paramos ugnimi taktikos (tankų karuselė), atliekami koviniai reidai ir upių forsavimas, organizuojama sąveika su lėktuvais ir sraigtasparniais. Pratybose dalyvauja apie 1500 karių, 200 kovos

⁶⁶ „Авиация ЗВО отработала ракетно-бомбовый удар по войскам условного противника в Ленинградской области“, Пресс-служба Западного военного округа, 2017-07-06, www.mil.ru.

⁶⁷ <http://structure.mil.ru/structure/okrug/west/news/more.htm?id=12132367@egNews>.

⁶⁸ „Под Псковом завершилась основная фаза учения соединений ВДВ“, Департамент информации и массовых коммуникаций Министерства обороны Российской Федерации, 2017-07-06, www.mil.ru.

⁶⁹ „Летчики Балтфлота провели полеты над морем и бомбометание по полигону в Калининградской области“, Москва, Интерфакс-АВН, 2017-07-06.

⁷⁰ „Около 600 военнослужащих и порядка 20 кораблей были задействованы в учении Балтфлота по высадке десанта в Калининградской области“, Москва. Интерфакс-АВН, 07 07 2017.

⁷¹ М. Севастьянов, „Учения ВДВ на северо-западном направлении: длинные руки русского десанта“, Полигон Струги Красные (Псковская область), РИА Новости, 2017-07-07.

⁷² „Две с половиной тысячи десантников проводят учение в Псковской области“, Псковская обл., Интерфакс-АВН, 2017-07-05.

⁷³ „Войсковые разведчики ЗВО отработают захват и уничтожение штабов и органов военного управления условного противника“, Пресс-служба Западного военного округа, 2017-07-08, www.mil.ru.

technikos vienetų, orlaiviai SU34, sraigtašparniai Mi-8 ir Mi-24⁷⁴. Kaliningrade veiksmus pradeda 11-ojo Armijos korpuso sausumos pajėgų daliniai. 79-osios atskiros motošaulių brigados pratybose vykdomas puolimas, inžinerinė žvalgyba, veiksmai nežinomose teritorijoje. Jose dalyvauja apie 1500 karių, 200 kovos technikos vienetų.

Kadangi puolančios pajėgos gali sutikti pasipriešinimą, puolimui remti ugnimi panaudojamos trumpo nuotolio raketos. Net trys (JSV) „Vakarai“ raketų brigados, ginkluotos „Iskander M“ ir Tochka-U“ raketomis, pradeda pratybas⁷⁵. Ketvirtoji raketų brigada (448-oji) atlieka kovinius šaudymus Kopustin Jar poligone, Astrachanėje⁷⁶. Galimiems prieš kontrsmūgiams atremti oro gynybos pajėgos kartu su elektroninės kovos vienetais vykdo oponento masinio oro antskrydžio atrėmimo pratybas (S 400, EK „Krasucha“).

Apibendrinant šiuos veiksmus, pastebimas vienas ypatumas – visur vykdomas staigus puolimas, stipriai remiamas iš oro ir didelio nuotolio tikslaus nu-taikymo ginklais ir apsaugomas oro gynybos ir kitomis priemonėmis. Vien paminėtuose veiksmuose (žr. 1 lentelę) galėjo dalyvauti daugiau nei 14 tūkst. karių, apie 1000 kovos technikos ir 3000 vnt. kitos karinės technikos ir įrangos, apie 70 orlaivių ir 20 laivų, o visi trijų štabų pratybų veiksmai buvo koordinuojami iš NGKC Andromeda-D⁷⁷ ir kitų sistemų pagalba. Verta paminėti, kad tuo pat metu skirtingose Rusijos vietose vyko dar visa eilė mokymų, kurie galėtų būti laikomi šio etapo treniruotės dalimi, tačiau tam reikėtų papildomų įrodymų ar informacijos.

1 lentelė. **Zapad-17, tikėtina, 1-asis etapas „Netikėta ataka/užpuolimas“**

Data 2017	Jungtinė strateginė vadovybė JSV	Vienetai/Vieta	Dydis*	Veikla	Pastabos
Liepos 3–5 d.	JSV Greitojo reagavimo pajėgos	Oro desanto 98-oji ir 76-oji DD, 31-oji brig. Transporto aviacija, Pskovas	?	Puolimas. Aliar-mas, išėjimas iš dislokacijos vietų, pasiruošimas desantavimui, V2 aktyvavimas	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis

⁷⁴ „Российские военные под Нижним Новгородом учатся брать города с применением “танковой карусели”, Москва, Интерфакс-АВН, 2017-07-07.

⁷⁵ Пресс-служба Западного военного округа, 2017-07-05 (16.42), С расчетами «Искандер-М» и «Точка-У» ЗВО проведена тренировка по управлению ракетными ударами“, Интерфакс, 2017-07-08.

⁷⁶ „Курские ракетчики провели учебно-боевые пуски ракет „Точка“ в Астраханской области“, Москва, Интерфакс-АВН, 2017-07-10.

⁷⁷ „Учения ВДВ на северо-западном направлении: длинные руки русского десанта“, 2017-07-10, https://ria.ru/defense_safety/20170707/1498098871.html

Liepos 5 d.	JSV „Šiaurė“	Povandeninės Šiaurės laivyno pajėgos Barenco Jūra	+100 K 1 PL	Puolimas. Pov. laivas „Smolensk“ šaudo sparnuota raketa „Granit“ į jūrinį taikinį už 400 km	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Liepos 5 d.	JSV Branduolinės pajėgos	Strateginės aviacijos OV Sirija	? K 2 Lek.	Puolimas. 2 Tu 95MSM strateginiai bombonešiai paleidžia 4 sparnuotas raketas ALCM X-101 į taikinius Sirijoje	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Liepos 5 d.	JSV „Vakarai“	Trys raketų brigados Maskvos, Leningrado, Kursko regionai	+500 K 200 KT	Puolimas. Raketų smūgio koordinacija, elektroniniai raketų paleidimai	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Liepos 5 d.	JSC „Vakarai“	X? ABC vienetas Leningradas	?	Puolimas, gynyba. Aerozolinė uždanga, maskuojant „Iskander“ raketas	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Liepos 6 d.	JSV „Vakarai“	Oro gynybos vienetai Visoje Vakarų karinėje apygardoje	+5000 K +2000 KT	Puolimas. Teritorijos oro erdvės kontrolė/ gynyba, oras–oras mūšiai	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Liepos 6 d.	JSV „Vakarai“	Elektroninės kovos vienetai Maskvos, Nižnij Novgorod, Kaliningrado, Kursko sritys	+150 K 20 KT	Puolimas, gynyba. Elektroninės kovos priemonės apsaugoti pajėgas nuo oro smūgio, ryšių trikdymas ir žvalgyba	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Liepos 6 d.	JSV „Vakarai“	448-oji raketų brigada Astrachane	+500 K 100 KT	Puolimas. BR Točka U paleidimas Kopustin Jar poligone	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Liepos 5–7 d.	JSV Greitojo reagavimo pajėgos	Oro desanto 98-oji, 76-oji D., 31-oji D. brig. Transporto aviacija Pskovas	+2500 K 500 KT 40 Lek. ir Sr.	Puolimas. Aliarmas, oro transportas, oro šturmas, oro ouosto užėmimas, placdarmai, sustiprinimas ore ir žemėje, diversijos prieš ožnugaryje	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Liepos 6 d.	JSV Greitojo reagavimo pajėgos	336-oji JBr. Baltijos laivyno aviacija Kaliningrado sritis	+600 K 15 KT ? O	Puolimas. Placdarmo užėmimas, jūrų desantas	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Liepos 6 d.	JSV Greitojo reagavimo pajėgos JSV „Vakarai“	Baltijos laivynas Baltijos Jūra Kaliningrado sritis	+1000 K 20 L	Puolimas, gynyba. Minų užtvarų šalinimas, desanto laivų apsauga, minų užtvaros, jūrų pėstininkų transportavimas, jūrų desantas	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis

Liepos 6 d.	JSV „Vakarai“	Baltijos laivyno aviacija Kaliningrado sritis	? K 10 Lek. ir Sr.,	Puolimas. Masyvus oro smūgis prieš puolimą, desanto parama iš oro	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Liepos 6 d.	JSV „Vakarai“	6-oji Oro OV Leningrado sritis	? K 10? Lek. ir Sr.	Puolimas. Masyvus oro smūgis prieš puolimą, desanto parama iš oro	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Liepos 6 d.	JSV „Vakarai“	X? OV X? MP Nižnij Novgorodo sritis	+1300 K 250 KT 10? Lek. ir Sr.	Puolimas. Pulko taktinė grupė puolant, mūšis mieste, upės forsavimas, „tankų karuselė“	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Liepos 6 d.	JSV „Vakarai“	X? OV Žvalgų vienetai Nižnij Novgorodo, Maskvos, Leningrado sritys	+1000 K 200 KT	Puolimas. Mūšiai mieste mažomis grupėmis, prieš štabų atakas, objektų užėmimas, ryšių naikinimas	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Liepos 7 d.	JSV „Vakarai“	11-asis korpusas, X? motošaulių vienetai Kaliningrado sritis	+1500 KS 200 KT	Puolimas. Veiksmai puolant, koviniai persidiskavimai, objektų užėmimas	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
IŠ VISO:*			-+14 000 K +3600 KT -+70 O +20 L		

*Visi skaičiai yra iš atvirų šaltinių arba išskaičiuoti. Į galimą tų pačių karių dalyvavimą skirtinguose veiksmuose atsižvelgta.

Legenda. JSV – jungtinė strateginė vadovybė, OV – operacinė vadovybė, brig. – brigada, MP – motošaulių pulkas, MD – motošaulių divizija, TD – tankų divizija, DD – oro desanto divizija, JBr. – jūrų pėstininkų brigada, KGbr. – krantų gynybos brigada, K – kariai/jūreiviai, KT – karinė technika (kovos ir kt.), L – laivai: LA – antvandeniniai laivai, PL – povandeniniai laivai, KL – kiti laivai, O – orlaiviai, Lek. – lėktuvai, Sr. – sraigtasparniai.

2.4.2. *Zapad*-17. „*Zapad* operacijos“ antrasis etapas

Antrojo „*Zapad* operacijos“ etapo – pasiekto rezultato užtvirtinimas ir sėkmės išplėtimas arba konflikto stabilizavimas – treniruotė įvyko rugpjūtį (7?–23? d. d.). Visoje JSV „Vakarai“ teritorijoje prasidėjo daug atrodytų visiškai nesusietų vieni su kitais greitojo reagavimo ir bendros paskirties pajėgų dvišalių ir planinių mokymų. Rugpjūčio 13–14 d. visoje JSV „Vakarai“ teritorijoje prasidėjo apygardos ryšių pratybos⁷⁸, kuriose dalyvavo JSV 1-oji valdymo, 132-oji teritorinės ryšių brigados ir 20-osios Operacinės vadovybės (OV) 9-oji ryšių brigados.

⁷⁸ „В ЗВО проведены тактико-специальные учения одновременно с тремя соединениями связи“, Пресс-служба Западного военного округа, 2017-08-07, www.mil.ru

Iš viso – apie 4000 karių, 1000 technikos vienetų⁷⁹. Prie jų prisijungė Baltijos laivyno ryšių vienetai^{80 81} ir ODK 38-oji ODK ryšių brigada⁸². Per šias pratybas sukurtas realiai veikiantis, apie 50 mobilių ryšių punktų apimantis V2R tinklas⁸³, apjungiantis vienetus nuo kuopos iki strateginio lygmens štabo. *Taigi, visi skirtinguose mokymuose dalyvaujantys vienetai vėl tapo vieningo V2R vartotojais.*

Šį etapą, kaip ir turi būti, *rugpjūčio 8–11 d.* vėl pradėjo GRP (oro desantas ir jūrų pėstininkai) dvišaliais mokymais Pskovo ir Kaliningrado regionuose. Pskove – parodomieji dvišaliai ODK pulko mokymai, kuriuose demonstruota pulko veiksmai puolant. Pirmoji bataliono taktinė grupė (BTG) desantuojasi su kovos technika ir užgrobta placdarmą (oro ouostą), antroji bataliono taktinė grupė stiprina pajėgas, išsilaipindama užgrobtime oro uoste iš sraigtasparnių, o trečioji grupė BTG savo eiga forsuoja upę ir stiprina besiginančias pajėgas⁸⁴. Puolančiuosius palaiko sava ODK artilerija, o iš oro remia naikintuvai-bombonešiai ir sraigtasparniai. Juose dalyvavo 76-osios ir 106-osios ODK divizijų, 31-osios, 45-osios brigadų ir 38-osios ODK ryšių brigados padaliniai. Bendras dalyvaujančiųjų skaičius viršija 2,5 tūkst. karių, apie 600 kovos technikos vienetų ir kelios dešimtys orlaivių^{85 86 87 88 89 90 91}. Tuo pat metu, *rugpjūčio 9 d.*, Kaliningrade, Chmeliovkos poligone, vyksta dvišaliai 336-osios jūrų

⁷⁹ „В Западном военном округе проходят учения с соединениями связи“, Пресс-служба Западного военного округа, 2017-07-31.

⁸⁰ „Более 500 связистов Балтийского флота вышли на учение“, Пресс-служба Западного военного округа, 2017-08-15, www.mil.ru.

⁸¹ „Связисты Балтфлота испытают на учениях современные средства связи“, Калининград, РИА Новости, 2017-08-15.

⁸² ВДВ России в ходе пятидневных учений в СЗФО отработают весь спектр задач войск на период военного времени“, Интерфакс-АВН, 2017-08-07.

⁸³ „В Западном военном округе проходят учения с соединениями связи“, Пресс-служба Западного военного округа, 2017-07-31.

⁸⁴ „ВДВ России в ходе пятидневных учений в СЗФО отработают весь спектр задач войск на период военного времени“, Интерфакс-АВН, 2017-08-07.

⁸⁵ „Батальон ВДВ при поддержке авиации отбил у „боевиков“ аэродром под Псковом“, Москва, ТАСС, 2017-08-09, <http://tass.ru/armiya-i-opk/4471921>

⁸⁶ „ВДВ России в ходе пятидневных учений в СЗФО отработают весь спектр задач войск на период военного времени“, Интерфакс-АВН, 2017-08-07.

⁸⁷ „Новое оборудование для прыжков с большой высоты испытали в ходе учений ВДВ под Псковом“, Псков, ТАСС, 2017-08-09, <http://tass.ru/armiya-i-opk/4472182>.

⁸⁸ „Десантники в ходе учений под Псковом ликвидировали лагерь условного НВФ“, Струги Красные (Псковская область), Интерфакс-АВН, 2017-08-10, www.militarynews.ru.

⁸⁹ „В полковых учениях ВДВ в Псковской области задействовано около 40 самолетов и вертолетов – Минобороны РФ“, Псков, Интерфакс-АВН, 2017-08-08.

⁹⁰ „Новое оборудование для прыжков с большой высоты испытали в ходе учений ВДВ под Псковом“ ПСКОВ, ТАСС, 2017-08-09, <http://tass.ru/armiya-i-opk/4472182>.

⁹¹ „В ноябре 104-й десантно-штурмовой полк ВДВ полностью перевооружат на БМД-4М и БТР-МДМ“, Аэродром Кислово (Псковская область), ТАСС, 2017-08-09, <http://tass.ru/armiya-i-opk/4472647>.

pėstininkų brigados ir 7-ojo atskiro motošaulių pulko mokymai. Čia apie 500 jūrų pėstininkų, remiami orlaivių⁹², puola placdarmą, kuri gina motošauliai⁹³. Iš viso mokymuose dalyvavo daugiau kaip 2 tūkst. karių, 100 vienetų kovos technikos, 20 laivų ir 12 orlaivių. Jų veiksmus rėmė Baltijos laivynas⁹⁴ ir aviacija^{95 96}, kuri oficialiai vykdė paramos iš oro mokymus, buvo pasitelkti karinių inžinierių⁹⁷ ir elektroninės kovos vienetai⁹⁸.

Kova už užimtus placdarmus tęsiasi. Sausumos pajėgos stiprina oro ir krantų gynybą. Tą pačią rugpjūčio 9 dieną Kaliningrade esanti krantų gynybos brigada šaudo „Bal“ ir „Bastion“ sistemomis⁹⁹, o oro gynybos sistemos S-300 atremia masinį priešų oro antskrydį¹⁰⁰. Šalia vyksta dar vieni 11-ojo korpuso 79-osios atskiros motošaulių brigados ir 336-osios jūrų pėstininkų brigados mokymai (apie 700 karių, 40 vnt. kovos technikos), kuriuose pėstininkai atremia priešų puolimus¹⁰¹. Rugpjūčio 11 d. į pagalbą 11-ojo korpuso^{102 103} motošauliams ateina 79-osios atskiros motošaulių brigados elektroninės kovos pajėgos

⁹² Масштабное учение морской пехоты Балтийского флота прошло в Калининградской области, Пресс-служба Западного военного округа, 2017-08-10, www.mil.ru.

⁹³ „Морские пехотинцы Балтийского флота на учении в Калининградской области отрабатывают вопросы обороны побережья“, Пресс-служба Западного военного округа, 2017-08-16, www.mil.ru.

⁹⁴ „Около 20 боевых кораблей и судов обеспечения Балтийского флота принимают участие в командно-штабной тренировке“, Пресс-служба Западного военного округа, 2017-08-15, www.mil.ru.

⁹⁵ „Летчики Балтийского флота проводят практические ракетные стрельбы под Калининградом“, Калининград, ТАСС, 2017-08-14, <http://tass.ru/armiya-i-opk/4481305>.

⁹⁶ „Морская авиация БФ поддержала высадку морского десанта на учении в Калининградской области“, Пресс-служба Западного военного округа, 2017-08-17, www.mil.ru.

⁹⁷ „Инженеры Балтийского флота провели тактико-специальное учение“, пресс-служба ЗВО по Балтийскому флоту, 2017-08-10, <https://yaostrov.ru/corps/ucheniya/item/52302-инженеры-балтийского-флота-провели-тактико-специальное-учение#ixzz4qSNyoQqt>.

⁹⁸ „Подразделение РЭБ Балтийского флота подавило систему связи условного противника в ходе учения“, Пресс-служба Западного военного округа, 2017-08-11, www.mil.ru.

⁹⁹ С. Песоцкая, „Бал“ и „Бастيون“ уничтожили корабли „противника“ на Балтике“, Российская газета, 2017-08-09, <https://rg.ru/2017/08/09/reg-szfo/raketniki-baltflota-unichtozhili-korabli-uslovnogo-protivnika.html>.

¹⁰⁰ „Комплексы С-300 сбили „нарушителей“ границы над Калининградом“, Российская газета, 2017-08-11, <https://rg.ru/2017/08/11/reg-szfo/kompleksy-s-300-sbili-narushitelej-granicy-nad-kaliningradom.html>.

¹⁰¹ Мотострелки Балтийского флота уничтожат морской десант условного противника в ходе учения, Пресс-служба Западного военного округа, 2017-08-14, www.mil.ru.

¹⁰² „В Калининградской области проходит тактическое учение мотострелкового соединения армейского корпуса“, пресс-службы ЗВО по Балтийскому флоту, 2017-08-08, <https://yaostrov.ru/corps/ucheniya/item/52296-в-калининградской-области-проходит-тактическое-учение-мотострелкового-соединения-армейского-корпуса#ixzz4qSP6QSBu>.

¹⁰³ „Полковое учение армейского корпуса началось в Калининградской области“, пресс-служба ЗВО по Балтийскому флоту, 2017-08-14, <https://yaostrov.ru/corps/ucheniya/item/52306-полковое-учение-армейского-корпуса-началось-в-калининградской-области#ixzz4qSNLnRzE>.

(apie 100 karių, 20 kovos technikos vnt.)¹⁰⁴, kurios blokuoja priešo ryšius¹⁰⁵ ir dengia savo pajėgas nuo oro antskrydžių. Mokymai, kuriuose vykdoma užimtų teritorijų gynyba ir išvirtinimas jose, tęsiasi. Visur intensyviai naudojama aviacija¹⁰⁶, artilerija¹⁰⁷, elektroninė kova. Į panašius veiksmus įsijungia JSV „Vakarai“ 20-oji operacinė vadovybė (OV), pradedanti dvišalius naujai sukurtų 3-iosios ir 144-osios divizijų mokymus. Jos padaliniai daro tai, ką darytų tokios operacijos metu, t. y. puola, persidislokuoja, pasipildo atsargas po mūšio^{108 109 110}. Tą patį puolimą, gynybą, persidislokavimus poligonuose Maskvos, Nižnij-Novgorodo, Smolensko srityse¹¹¹ po planinių mokymų pavadinimu pradeda 1-oji tankų OV (1-oji tankų armija). Vėl visur intensyviai naudojama artilerija¹¹², aviacija, elektroninė kova^{113 114 115}. Leningrado srityje JSV „Vakarai“ 6-osios OV 138-oji motošaulių brigada irgi atkartoja abiejų armijų divizijų veiksmus^{116 117 118}.

Antrojo etapo pabaigoje į veiksmus įsijungia JSV „Branduolinės pajė-

¹⁰⁴ „Под Калининградом начались учения мотострелков Балтфлота“, пресс-службы Балтийского флота, 2017-08-08, <https://rg.ru/2017/08/08/reg-szfo/pod-kaliningradom-nachalis-takticheskoe-uchenie-motostrelkov-baltflota.html>.

¹⁰⁵ „Подразделение РЭБ Балтийского флота подавило систему связи условного противника в ходе учения“, Пресс-служба Западного военного округа, 2017-08-11, www.mil.ru.

¹⁰⁶ „Авиаудары и высадка десанта на учениях морской пехоты Балтийского флота“, 2017-08-19, <https://ria.ru/video/20170819/1500688024.html>.

¹⁰⁷ „Артиллеристы БФ провели учебно-боевые стрельбы с использованием беспилотников“, пресс-служба ЗВО по Балтийскому флоту, 2017-08-04, <https://yaostrov.ru/corps/ucheniya/item/52293-артиллеристы-бф-провели-учебно-боевые-стрельбы-с-использованием-беспилотников#ixzz4qSPdgZbp>.

¹⁰⁸ „Более 2000 человек и 600 единиц техники поднято по тревоге в рамках двустороннего учения в Воронежской области“, Пресс-служба Западного военного округа, 2017-08-17, www.mil.ru.

¹⁰⁹ „На учениях под Воронежем артиллеристы уничтожили базы „противника“, РИА Новости, 2017-08-20.

¹¹⁰ „Подразделение МТО на учении в Воронежской области обеспечит дозаправку топливом боевых машин в полевых условиях“, Пресс-служба Западного военного округа, 2017-08-15, www.mil.ru.

¹¹¹ „В ЗВО по учебной тревоге подняли части Первой танковой армии“, С.-Петербург, РИА Новости, 2017-08-15, https://ria.ru/defense_safety/20170815/1500382408.html.

¹¹² „Артиллеристы Таманской мотострелковой дивизии ЗВО отработают ведение высокоточной стрельбы“, Пресс-служба Западного военного округа, 2017-08-29, www.mil.ru.

¹¹³ „Артиллеристы ЗВО впервые применяют новейшую модификацию «Мсты-С» на стрельбах под Нижним Новгородом“, Пресс-служба Западного военного округа, 2017-08-19, www.mil.ru.

¹¹⁴ „Расчеты РЭБ Западного военного округа подавили систему связи условного противника в Тамбовской области“, Пресс-служба Западного военного округа, 2017-08-28, www.mil.ru.

¹¹⁵ „Соединение РЭБ ЗВО поднято по тревоге на учение и совершает марш на незнакомый полигон в Тамбовской области“, 2017-08-17, http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12138061@egNews.

¹¹⁶ „Более 1000 военнослужащих ЗВО участвует в двухстороннем БТУ под Санкт-Петербургом“, Пресс-служба Западного военного округа, 2017-08-17, www.mil.ru.

¹¹⁷ „Ударный батальон мотострелкового соединения ЗВО зажал «противника» в «огневом мешке“, Пресс-служба Западного военного округа, 2017-09-03, www.mil.ru.

¹¹⁸ „Тюльпаны» и «Пионы» уничтожили заглубленные командные пункты условного противника в Ленинградской области“, Пресс-служба Западного военного округа, 2017-08-29, www.mil.ru.

gos“ komponentai. Kaip skelbiama, planinius mokymus pradeda strateginės paskirties raketų pajėgos. Net vienuolika strateginės paskirties raketų pulkų pasklinda po visą Rusiją, pradėdami mokymus, apimančius kovinių patruliavimą ir kovą su priešu specialios paskirties pajėgomis, siekiančiomis juos sunaikinti¹¹⁹. Imituojami ir raketų paleidimai¹²⁰. Kiti branduolinės triados elementai irgi ištraukia: povandeninis laivas „Severodvinsk“ šaudo „Kalibr“ raketaimis¹²¹, o naikintuvų lydimi strateginės aviacijos bombonešiai atlieka strateginį patruliavimą Ramiajame vandenyne¹²².

Apibendrinant šio etapo mokymus, matyti, kad *visur vykdomas puolimas, skirtas išplėsti sėkmę ir apginti jau kontroliuojamas teritorijas, ir pereinama prie strateginio atgrasymo* tam, kad priverstų oponentą derėtis. Veiksmai stipriai remiami iš oro didelio nuotolio tikslaus nutaikymo ginklais ir apsaugomi oro gynybos ir kitomis priemonėmis. Minėtuose mokymuose (žr. 2 lentelę) galėjo dalyvauti daugiau nei 27 tūkst. karių, apie 4200 kovos ir kitos karinės technikos ir įrangos vienetų, apie 50 orlaivių ir apie 20 laivų. Ir vėl skirtingose Rusijos vietose vyko eilė mokymų, kurie irgi galėtų būti laikomi šio etapo treniruotės dalimi, tačiau turimos medžiagos nepakanka tai patvirtinti.

2 lentelė. **Zapad-17, tikėtina, 2-asis etapas „Sėkmės išplėtimas ir sustiprinimas“**

Data 2017	Jungtinė strateginė vadovybė JSV	Vienetai/Vieta	Dydis*	Veikla	Pastabos
Liepos 31 d. Rugsjūčio ?	JSV „Vakarai“	3 ryšių brig. Nizhnij Novgorodo, Leningrado, Voronežo, Kaliningrado sritis	+5000 K 1000 KT	Sukuria ir išlaiko V2R tinklą	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Rugsjūčio 4 d.	JSV „Vakarai“	11-asis korp. 7-asis MP Kaliningrado sritis	+500 K 65 KT	Gynyba. Gina pakrantę nuo priešų pajėgų išsilaipinimo (elektroninė kova, artilerijos parama)	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis

¹¹⁹ „ПГРК «Тополь», «Тополь-М» и «Ярс» отрабатывают манёвренные действия на маршрутах боевого патрулирования в четырёх регионах России“, Департамент информации и массовых коммуникаций Министерства обороны Российской Федерации, 2017-08-15, www.mil.ru.

¹²⁰ „Ракетчики проведут условные пуски из „Тополя“ в Тверской области“, Москва, ТАСС, 2017-08-17, <http://tass.ru/armiya-i-opk/4488075>.

¹²¹ „Подлодка в Баренцевом море провела стрельбу крылатой ракетой «Калибр»“, пресс-служба, Северного флота, 2017-08-18, <https://iz.ru/634257/2017-08-18/podlodka-v-barentcevom-more-provela-strelbu-krylatoi-raketoj-kalibr>.

¹²² „Ракетоносцы ВКС выполнили полеты над нейтральными водами в Тихом океане“, Москва, РИА Новости, 2017-08-24.

Rugpjūčio 8–11 d.	JSV Greitojo reagavimo pajėgos	Transporto Aviacijos OV	? K 40 O	Puolimas. Greitojo reagavimo pajėgų pergabenimas	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Rugpjūčio 8–11 d.	JSV Greitojo reagavimo pajėgos, „Vakarai“	76-oji, 106-oji DD, 31-oji, 45-oji brig., 38-oji ryšių brig. Pskovas	+2500 K +600 KT	Puolimas. Pulko mokymai puolant, oro šturmas, oro uosto užėmimas, pastiprinimai ore ir žemėje, reidai prieš uždugaryje, V2R sukūrimas	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Rugpjūčio 8 d.	JSV „Vakarai“	11-asis korp. 79-oji MBBr. Kaliningrado sritis	+700 K 40 KT +4* O	Puolimas. Bataliono taktinės grupės mokymai su artilerija ir parama iš oro	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Rugpjūčio 9 d.	JSV „Vakarai“	11-asis korp. 25-oji KGbr. Kaliningrado sritis	+200* K +10* KT	Puolimas, gynyba. Neleisti oponento laivams priplaukti	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Rugpjūčio 9 d.	JSV Greitojo reagavimo pajėgos	336-oji JBr. Kaliningrado sritis	+500 K 40 KT	Puolimas. Jūrų desantas, ugnies parama iš laivų	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Rugpjūčio 10 d.	JSV „Vakarai“	Baltijos laivynas, Jūrų inžinieriai Kaliningrado sritis	+150 K 20 KT	Puolimas. Minų užtvartų šalinimas potencialaus jūrų desanto vietoje	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Rugpjūčio 10–16 d.	JSV „Vakarai“	11-asis korp. 7-asis MP+ 336-oji JBr. Kaliningrado sritis	+2000 K 100 KT 12 O, 20 LA	Puolimas, gynyba. Dvišaliai mokymai, jūrų pėstininkai puola, motošauliai ginasi, artilerija ir parama iš oro	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Rugpjūčio 11 d.	JSV „Vakarai“	11-asis korp. Elektroninės kovos vienetai Kaliningrado sritis	+100 K 20 KT	Puolimas, gynyba. Potencialiai remia dvišalius jūrų pėstininkų ir motošaulių mokymus, trikdžiai, SIGINT, perdislokavimų priedanga	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Rugpjūčio 11 d.	JSV „Vakarai“	11-asis korp. Oro gynybos vienetai Kaliningrado sritis	?	Gynyba, puolimas. Dvišaliai Baltijos laivyno aviacijos ir oro gynybos (S300) mokymai, teritorijos gynyba	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Rugpjūčio 13 d.	JSV „Vakarai“	11-asis korp. X? motošaulių vienetai Kaliningrado sritis	?	Puolimas. Tankų įgulų mokymai, šaudyba į įvairius taikinius, reagavimas į naujas įvadies	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis

Rugpjūčio 14–18 d.	JSV „Vakarai“	Baltijos laivyno aviacija Kaliningrado sritis	+500 K 20 KT	Puolimas. Dalyvauja dvišaliuose mokymuose su oro gynyba (S300), pajėgų palaikymas iš oro, oro erdvės kontrolė	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Rugpjūčio 14–18 d.	JSV „Vakarai“	20-oji OV 3-iosios ir 144-osios MD Voronežo sritis	+2000 K 600 KT	Puolimas, gynyba. Dvišaliai mokymai, aliarmas, persidislokavimas, veikla nežinomoje vietovėje, logistinis aprūpinimas	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Rugpjūčio 15 d.	JSV „Vakarai“	Baltijos laivynas, Ryšių vienetai Kaliningrado sritis	500 K	Ryšių pratybos, V2R išlaikymas. Tikriausiai JSV ryšių pratybų dalis	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Rugpjūčio 15 d.	JSV „Vakarai“	Baltijos laivynas Baltijos jūra	+1000 K 20 L	Gynyba, puolimas. Vadovybės treniruotė, skirtingi laivų veiksmai jūroje	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Rugpjūčio 15–? d.	JSV „Vakarai“	1-oji tankų OV (60-oji ryšių brig., 2-oji MD, 4-oji TD, 228-oji artilerijos brig., 112-oji raketų brig., 53-oji oro gynybos brig., 20-asis ABC pulkas Maskvos, Smolensko, Ivanovo, Nižnij Novgorodo sritys	+5000 K* 1000 KT	Puolimas, gynyba. Aliarmas, persidislokavimai, puolimas, teritorijų gynyba, V2R sukūrimas	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Rugpjūčio 15–? d.	JSV Branduolinės pajėgos	Strateginių raketų OV, vienuolika mobiliųjų raketų pulkų 4 Rusijos regionai	+2000 K 400 KT	Gynyba. Strateginių raketų išvedimas į patruliovimą, raketų „Topol“ paleidimo imitacija	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Rugpjūčio 17 d.	JSV „Vakarai“	6-oji OV 138-oji motošaulių brig. Leningrado sritis	+1000 K 100 KT	Puolimas, gynyba. Dvišaliai brigados BTG mokymai, V2R steigimas, persidislokavimai, šaudymai, UAV panaudojimas, sąveika su artilerija	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis

Rugpjūčio 17 d.	JSV „Vakarai“	16-oji elektroninės kovos brig. Tambovo sritis	+500 K 100 KT	Puolimas. Priešininko ryšių trikdymas, savo pajėgų priedanga nuo aviacijos	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Rugpjūčio 17 d.	JSV „Vakarai“	Aviacijos vienetai Kursko sritis	10 O	Puolimas. Oras–oras mūšiai, oro erdvės kontrolė, parama sausumos pajėgoms	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Rugpjūčio 17 d.	JSV „Vakarai“	20-oji OV Artilerijos, Žvalgybos vienetai/skirtin-gos vietos	?	Puolimas. Tikriausiai 20 OV rugpjūčio 14–18 d. dalis	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Rugpjūčio	JSV Branduolinės pajėgos	Šiaurės laivyno povandeninės pajėgos PL „Severod-vinsk“ Barenco jūra	1 PL	Sparnuotosios raketos „Kaliber“ paleidimas. Dis-tancija – 600 km	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Rugpjūčio 19 d.	JSV „Vakarai“	1-osios tankų OV artilerijos vienetai Nižnij Novgoro-do sritis	+1000 K 300 KT	Puolimas. Tikriausiai, 1-osios OV mokymų rugpjūčio 15–? d. dalis	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Rugpjūčio 23 d.	JSV Branduolinės pajėgos	Strateginės aviacijos OV	2–6 O	Puolimas, gynyba. Strateginės aviaci-jos patrulis virš Japonijos, Gel-tonosios ir pietų Kinijos jūrų. A-50 ir užpildymas ore	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Rugpjūčio 23–25 d.	JSV „Vakarai“	6-oji oro OV Kurskas–Astrachanė	+100 K 15 O	Gynyba, puolimas. Persidis-lokavimas į atsarginius aerodromus	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
IŠ VISO:			+27000 K +4200 KT +55 O 20 L		

*Visi skaičiai yra iš atvirų šaltinių arba išskaičiuoti. Į galimą tų pačių karių dalyvavimą skirtin-guose veiksmuose atsižvelgta.

Legenda. JSV – jungtinė strateginė vadovybė, OV – operacinė vadovybė, brig. – brigada, MP – motošaulių pulkas, MD – motošaulių divizija, TD – tankų divizija, DD – oro desanto divizija, JBr. – jūrų pėstininkų brigada, KGbr. – krantų gynybos brigada, K – kariai/jūreiviai, KT – karinė technika (kovos ir kt.), L – laivai: LA – antvandeniniai laivai, PL – povandeniniai laivai, KL – kiti laivai, O – orlaiviai, Lek. – lėktuvai, Sr. – sraigtasparniai.

2.4.3. *Zapad-17*. „*Zapad* operacijos“ trečiasis etapas

Trečiojo „*Zapad* operacijos“ etapo – plataus masto visos valstybės gynybos, pasitelkiant visus pajėgumus ir pralaimėjimo atveju pereinančios į branduolinį karą – treniruotė prasidėjo rugsėjo mėn. (11–23 d.). Kaip ir ankstesnių etapų metu, daug greito reagavimo, bendros paskirties branduolinių pajėgų vienetų bei kitų valstybės jėgos institucijų (Nacionalinės gvardijos, Ypatingų situacijų ministerijos ir t. t.) pajėgų mokymai, dvišaliai, planiniai, atrodytų visiškai nesusieti vieni su kitais, buvo labai koordinuoti ir sinchroniški. Svarbiausia, visi veiksmai pilnai atitiko šio etapo esmę – visuotinę valstybės gynybą (su kontrpuolimo elementais). Į šį etapą pateko ir oficialiai paskelbtos *Zapad-17* dienos, kurių metų organizuota parodomoji programa žurnalistams ir stebėtojams iš užsienio. Ji buvo skirta *pademonstruoti trečiojo etapo veiksmus – plataus masto gynybą su kontrpuolimo elementais*.

Kaip ir ankstesnių etapų metu, vėl sukurtas vieningas V2R. Visos mokymuose dalyvavusios greitojo reagavimo ir bendrosios paskirties pajėgos išskleidė mobilių V2R tinklą, aktyvavo dirbusius realaus laiko režimu valdymo punktus¹²³ ¹²⁴, naudojo automatizuotas mūšio valdymo sistemas (Andromeda-D, Poliot-K¹²⁵ ir t. t.). Taip buvo užtikrintas 1000 km¹²⁶–2000 km.¹²⁷ atstumu vienas nuo kito mokymus vykdančių pajėgų veiksmų sinchorizavimas ir sukurta nuo kareivio iki aukščiausiojo štabo išplitusi informacinė-valdymo sistema¹²⁸.

Šis etapas prasidėjo labai įdomiai. *Rugsėjo 12 d.* paleista šachtinio bazavimo tarpkontinentinė balistinė raketa „Jars“¹²⁹. *Tarpkontinentinės balistinės raketos*, skirtingai nuo trumpo nuotolio, strateginių bombonešių ar povandeniinių laivų, *neša tik branduolinį užtaisą*, taigi, nors įvardintas kaip bandomasis, iš esmės, šis šūvis pradėjo paskutinįjį – visuotinės gynybos – etapą. *Jame šalis pradeda naudoti strateginius branduolinius ginklus*. Paleidimas „atsitiktinai“

¹²³ „Связисты Балтийского флота проводят учения в полевых условиях“, Пресс-служба Западного военного округа, 2017-08-13, www.mil.ru.

¹²⁴ „Сеть скрытых командных пунктов создана в рамках учений «Запад-2017»“, <https://tvzvezda.ru/news/forces/content/201709201215-4fls.htm>.

¹²⁵ „Подразделения ВДВ оборудовали скрытые полевые пункты управления в рамках ССУ «Запад-2017»“, 2017-09-18, www.mil.ru.

¹²⁶ „Военные связисты России и Белоруссии создали защищенную линию связи длиной около 1000 км для обеспечения учения «Запад-2017»“, 2017-09-15, www.mil.ru.

¹²⁷ „На учении «Запад-2017» связисты ВДВ обеспечивают пункты управления связи на расстоянии до 2 тыс. Км“, 2017-09-16, www.mil.ru.

¹²⁸ „Учения «Запад-2017»: проверка «нервной системы» российской армии“, Москва, ТАСС, 2017-09-19.

¹²⁹ „Россия выполнила испытательный пуск межконтинентальной ракеты «Ярс» с разделяющейся головной частью“, Москва, Интерфакс-АВН, 2017-09-20.

sutapo su labai keistu įvykiu, privertusiu vykdyti veiksmus, kurie tikrai vyktų tuo atveju, kai panaudojamas branduolinis ginklas. Tas keistas įvykis buvo Rusijoje prasidėjusi anoniminių skambučių apie padėtus sprogmenis lavina, kuri, iš esmės, tęsiasi ir iki šiol. Nors oficialūs pareigūnai suskubo teigti, kad tai nėra mokymai¹³⁰, tai neturi jokio sąryšio su mokymais¹³¹ arba tai yra organizuota iš užsienio provokacija¹³², tačiau susidariusi situacija suteikė pretekstą naujai sukurtai Rusijos nacionalinei gvardijai, Ypatingų situacijų ministerijai, FSB ir kitoms struktūroms daryti tai, ką jos darytų tokiais atvejais, t. y. imtis masinės civilinių objektų, gyventojų evakuacijos. Per pirmąją skambučių bangą, trukusią tris dienas, nuo rugsėjo 10 iki 12 d., ir apėmusią Rusijos teritoriją nuo Kaliningrado¹³³ iki Omsko, buvo evakuota kelios dešimtys objektų, pradedant administraciniais pastatais ir baigiant prekybos centrais, o realiai evakuotųjų skaičius siekė 45 tūkstančius¹³⁴. Kiek tūkstančių Nacionalinės gvardijos ir kitų jėgos struktūrų karių evakavo žmones, saugojo ir tikrino objektus, pasakyti sunku, tačiau tai bus tikrai tūkstančiai. Žinant, kad *visos tos tarnybos yra įtrauktos į NGVC V2R tinklą* ir gali būti (ir, tikriausiai, buvo) iš jo valdomos, trečiasis etapas iš pat pradžių tapo labai realus.

Pabandykime atkurti trečiojo etapo scenarijų, remiantis veiksmiais, kuriuos tuo metu vykdė pajėgos. Bendrosios paskirties pajėgos pradėjo plataus masto gynybą. Gynybą, kuri, tikriausiai, vyktų tuo atveju, kai, nepavykus pasiekti pirmajam ir antrajam etapams keliamų tikslų, tektų susiremti su Vakarų (NATO) pajėgomis, kurios okupuotoms teritorijoms išvaduoti imtųsi plataus masto konvencinių veiksmų.

Visur šio etapo pradžioje vyrauja gynyba. *Ji pradedama beveik tuo pat metu visame, kaip Gynybos ministerija įvardijo, 600 km ilgio fronte*¹³⁵. Kaliningrado srityje 11-ojo korpuso pajėgos pradeda, kaip skelbiama, planines pra-

¹³⁰ „Глава МЧС опроверг версию „учений“ в связи с массовой эвакуацией людей в регионах РФ“, Москва, INTERFAX.RU, 2017-09-20.

¹³¹ „Глава МЧС: эвакуации в городах России из-за анонимных звонков не связаны с учениями“, <https://www.kommersant.ru/doc/3416054>.

¹³² „Генерал ФСБ отметил сезонность анонимных звонков с угрозами взрывов“, Москва, РИА Новости, 2017-09-12.

¹³³ „В Калининграде проверяют анонимные сообщения о минировании зданий“, Калининград, РИА Новости, 2017-09-12.

¹³⁴ <https://meduza.io/feature/2017/09/12/evakuatsiya-tysyach-lyudey-iz-torgovyh-tsentrov-shkol-vuzov-administratsiy-i-gostinits-po-vsey-rossii-chno-proishodit>.

¹³⁵ „Путин и Шойгу оценили итоги учений „Запад-2017“ на Лужском полигоне“, Полигон Лужский, РИА Новости, 2017-09-18.

tybas, skirtas gynybai¹³⁶ ¹³⁷. Prie jų prisijungia srityje dislokuotos aviacijos ir oro erdvės gynybos sistemų S300, S400 ¹³⁸ ¹³⁹ ¹⁴⁰ bei specialių pajėgų vykdomos kovos su priešu koviniais plaukikais¹⁴¹ pratybos. Leningrado srityje, Pečengos poligone, apie 1500 motošaulių, remiamų 300 vnt. kovos technikos vienetų, įsirenginėja pozicijas ir ruošiasi gynybai¹⁴². Prie Murmansko esančiame Pumanki poligone 600 jūrų pėstininkų ir apie 300 vnt. kovos technikos, artilerijos ir aviacijos remiami ruošiasi atremti jūrų desanto išsilaipinimą¹⁴³. 1-osios tankų armijos 6-oji tankų brigada geležinkelio stotyse kraunasi į ešelonus, ruošdamasi sustiprinti bendras Rusijos–Baltarusijos pajėgas¹⁴⁴, kurios, savo ruožtu, Baltarusijos poligonuose irgi rengiasi gynybai¹⁴⁵. Šiaurės¹⁴⁶ ir Baltijos¹⁴⁷ laivynai išplaukia iš nuolatinių bazavimo vietų į operacinius rajonus¹⁴⁸ ir pradeda gynybos nuo priešų aviacijos ir laivyno¹⁴⁹ ¹⁵⁰ ¹⁵¹ pratybas. Tą patį daro JSV

¹³⁶ „В Калининградской области проходит учение с подразделениями армейского корпуса Балтийского флота“, Отдел информационного обеспечения Балтийского региона (г. Калининград), 2017-09-13, www.mil.ru.

¹³⁷ „Сухопутные подразделения Балтийского флота отрабатывают действия в обороне в рамках учения «Запад-2017»“, 2017-09-16, www.mil.ru.

¹³⁸ „В ходе учения „Запад-2017“ военные проверили работу дежурных сил ПВО“, Москва, Интерфакс-АВН, 2017-09-14.

¹³⁹ „Силы ПВО Балтфлота на учениях „Запад-2017“ уничтожили ракеты условного противника“, Калининград, ТАСС, 2017-09-15, <http://tass.ru/armiya-i-opk/4563969>.

¹⁴⁰ „Подразделения противовоздушной обороны Балтийского флота отразили авиационный удар“, Отдел информационного обеспечения Балтийского региона (г. Калининград), 2017-09-15, www.mil.ru.

¹⁴¹ „На Балтийском флоте в рамках ССУ «Запад-2017» бойцы отряда ПДСС задержали условных подводных диверсантов“, 2017-09-15, www.mil.ru.

¹⁴² „В Заполярье завершилось тактическое учение с подразделениями армейского корпуса Северного флота“, Пресс-служба Северного флота, 2017-09-15, www.mil.ru.

¹⁴³ „Морпехи Северного флота на учениях отразили высадку десанта на Кольский полуостров“, Мурманск, ТАСС, 2017-09-18, <http://tass.ru/armiya-i-opk/4571107>.

¹⁴⁴ „Танковая бригада из Подмосковья перебрасывается в Белоруссию на учения“, Москва, Интерфакс-АВН, 2017-09-14.

¹⁴⁵ „Подразделения ЗВО заняли оборонительные рубежи на белорусском военном полигоне Осиповичский в рамках ССУ «Запад-2017»“, 2017-09-16, www.mil.ru.

¹⁴⁶ „В Баренцевом море начались учения Северного флота“, Пресс-служба Северного флота, РИА Новости, 2017-09-14.

¹⁴⁷ „Корабли Балтийского флота вышли в море на учениях «Запад-2017»“, Пресс-служба Западного военного округа, 2017-09-16, <http://kgd.ru/news/society/item/66883-korabli-baltijskogo-flota-vyshli-v-more-na-ucheniayah-zapad-2017>.

¹⁴⁸ „Силы Беломорской военно-морской базы Северного флота развернуты в Баренцевом море“, Пресс-служба Северного флота, 2017-09-16, www.mil.ru.

¹⁴⁹ „Корабельная ударная группа и истребительная авиация СФ отразили воздушные атаки условного противника в Баренцевом море“, Пресс-служба Северного флота, 2017-09-15, www.mil.ru.

¹⁵⁰ „Корвет Балтфлота в ходе учения „Запад-2017“ поразил крылатой ракетой корабль условного противника“, Балтийск. пресс-службе Балтфлота РФ, Интерфакс, 2017-09-19.

¹⁵¹ „Корабли Балтфлота выполнили артиллерийские стрельбы на учениях „Запад-2017“, отдела информационного обеспечения пресс-службы ЗВО по Балтийскому флоту, 2017-09-17, Балтийск (Калининградская область), РИА Новости, 2017-09-17.

„Vakarai“, 6-osios aviacijos OV pajėgos, kurių orlaiviai skubiai perdislokuojami į atsarginius aerodromus¹⁵². Gynybai pasitelkiamos specializuotosios pajėgos. JSV „Vakarai“ cheminės, radiacinės ir biologinės apsaugos vienetų kariai Lugos poligone demonstruoja gebą maskuoti pajėgų persidislokavimą aerozoliniais dūmais¹⁵³, o elektroninio karo specialistai – apsaugoti pajėgas nuo priešiško žvalgybos iš oro¹⁵⁴ bei kibernetinių atakų, skirtų suardyti gynybai sukurtą V2R sistemą¹⁵⁵.

Puolančių priešą stabdyti dar iki tiesioginio kontakto su juo naudojamos aviacinės (sraigasparnių) pasalos¹⁵⁶ ir didelio nuotolio tikslaus nutaikymo ginklas. Tai daro raketų brigados, kurios „Iskander“ ir „Točka-U“ raketomis smogia į priešiško valdymo punktus ir pajėgų sutelkimo rajonus¹⁵⁷ ¹⁵⁸. Tą patį tik realios kovinės operacijos rėmuose Viduržemio jūroje atlieka povandeniniai laivai „Didysis Novgorodas“ ir „Kalino“, raketomis „Kalibr“ apšaudydami taikinius Sirijoje¹⁵⁹. Į stabdymo operacijas įtraukiamos greitojo reagavimo pajėgos. Oro desanto kariai¹⁶⁰ vykdo kovinius reidus arba desantuojami į priešiško užnugarį, kur vykdo diversijas, parenka taikinius ir kitaip trikdo priešą¹⁶¹. Gynybiniuose mūšiuose patiriamiems nuostoliams atstatyti logistikos pajėgos atlieka pažeistos kovos technikos evakuacijos ir atstatymo¹⁶² ir savo vienetų aprūpinimo pratybas¹⁶³.

Vis labiau įsitraukiant į gynybinius mūšius, kuriuose priešas sustabdo-

¹⁵² „Авиация ЗВО передислоцируется на оперативные аэродромы в рамках проведения ССУ «Запад-2017»“, 2017-09-15, www.mil.ru.

¹⁵³ „Специалисты РХБ защиты ЗВО скрыли передислокацию войск на учении «Запад-2017»“, 2017-09-15, www.mil.ru.

¹⁵⁴ „Военные специалисты РЭБ ЗВО на учении «Запад-2017» прикрыли развертывание войск союзников от беспилотников «противника»“, 2017-09-15, www.mil.ru.

¹⁵⁵ „Военные связисты ЗВО отразили кибератаки «противника» на учении «Запад-2017»“, 2017-09-15, www.mil.ru.

¹⁵⁶ „Вертолеты ЗВО продемонстрировали тактику уничтожения высококомобильного «противника» из засад в ходе учения «Запад-2017»“, 2017-09-17, www.mil.ru.

¹⁵⁷ „Ракетчики ЗВО в ходе ССУ «Запад-2017» уничтожили военную технику и командный пункт условного противника на полигоне в Ленинградской области“, 2017-09-17, www.mil.ru.

¹⁵⁸ TV žinios RTR „Vesti“, 19.00, 2017-09-16.

¹⁵⁹ „Подлодки «Великий Новгород» и «Колпино» нанесли удар „Калибрами“ по объектам ИГ в Сирии“, Москва, ТАСС, 2017-09-14, <http://tass.ru/armiya-i-opk/4561914>.

¹⁶⁰ „В ходе учения „Запад-2017“ поднят по тревоге ряд подразделений ВДВ России“, Москва, Интерфакс-АВН, 2017-09-14.

¹⁶¹ „Ульяновское соединение ВДВ проведет первое тактическое учение с применением боевых машин БМД-4М и БТР-МДМ «Ракушка»“, Департамент информации и массовых коммуникаций Министерства обороны Российской Федерации, 2017-09-13, www.mil.ru.

¹⁶² „Специалисты МТО проведут в ходе ССУ «Запад-2017» тренировки по обслуживанию и экстренному ремонту ВВТ“, 2017-09-16, www.mil.ru.

¹⁶³ „Бригада материально-технического обеспечения ЗВО в ходе учения «Запад-2017» развернула ремонтные мастерские“, 2017-09-16, www.mil.ru.

mas¹⁶⁴ ¹⁶⁵, pradedama rengtis kontrsmūgiams¹⁶⁶: visame fronte nuo Leningrado¹⁶⁷ iki Kaliningrado¹⁶⁸ ir Baltarusijos pereinama į kontrpuolimą. Ypatingas dėmesys vėl skiriamas, organizuojant puolančiųjų paramą iš oro¹⁶⁹ ¹⁷⁰. Antroje oficialių *Zapad-17* mokymų pusėje praktiškai visuose frontuose vykdomi tokie sėkmingi kontrsmūgiai¹⁷¹, kad pralaimintys Vakarai priversti panaudoti kraštutines priemones, t. y. branduolinį ginklą, todėl Rusijoje tuo metu plūsteli antroji anoniminių skambučių apie minavimą banga. Jie ir toliau skelbiami nesusietais su mokymais, tačiau, reaguodama į juos, Nacionalinė gvardija ir kitos pajėgos vienuolikoje miestų (daugiausiai vakarinėje ir pietinėje Rusijos dalyse) tęsia masines objektų patikras ir gyventojų evakuacijas. Šį kartą *realiai evakuojama* daugiau nei 200 tūkst. žmonių, patikrinama virš 700 objektų¹⁷². Panašu, kad taip Rusijos kariškiai modeliuoja situaciją, kai Vakarai, stabdydami jos puolimą, smūgiuoja į Rusijos gilumą.

Gynybos ministerija į tai atsako branduoliniais smūgiais. Juos imituoja Koptustino Jaro poligone atliktas „Iskanderio“ raketos, galinčios nešti branduolinį užtaisą, paleidimas maksimaliu nuotoliu¹⁷³, tarpkontinentinės balistinės raketos „Jars“ nuo mobiliosios platformos paleidimas Plesecko kosmodrome¹⁷⁴ ir strateginių bombonešių Tu 22M3 paleidimas vėl skelbiamas kaip planinis skrydis virš Baltijos Jūros ir palei Norvegiją¹⁷⁵. Po keletos dienų Gynybos mi-

¹⁶⁴ „Мотострелки общевойсковой армии ЗВО уничтожили десант НВФ в ходе основного этапа учения «Запад-2017»“, 2017-09-17, www.mil.ru.

¹⁶⁵ „Лётчики Балтфлота уничтожили подлодку условного противника на учениях «Запад-2017», Минобороны РФ, 2017-09-16, <http://kgd.ru/news/society/item/66895-ljotchiki-baltflota-unichtozhili-podlodku-uslovnogo-protivnika-na-uchenyah-zapad-2017>.

¹⁶⁶ „Подразделения ВДВ готовятся к погружке в самолеты ВТА для последующего применения в качестве парашютного тактического десанта“, 2017-09-17, www.mil.ru.

¹⁶⁷ „Су-25 на учениях „Запад-2017“ уничтожили колонну „противника“, департамент информации и массовых коммуникаций Минобороны России, С.-Петербург, РИА Новости, 2017-09-18.

¹⁶⁸ „Су-24 выполнили практическое бомбометание на учениях „Запад-2017“, пресс-служба Западного военного округа (ЗВО) по Балтийскому флоту, Калининград, РИА Новости, 2017-09-17.

¹⁶⁹ „Российские Су-24М на учениях „Запад-2017“ уничтожили объекты „противника“, С.-Петербург, РИА Новости, 2017-09-18.

¹⁷⁰ Экипажи ударных вертолетов ЗВО выполнили прикрытие наземной группировки войск с воздуха в рамках учения «Запад-2017», 2017-09-17, www.mil.ru.

¹⁷¹ „Мотострелки Балтийского флота под Калининградом ликвидировали условных террористов в ходе маневров „Запад-2017“, Полигон „Правдинский“ (Калининградская область), Интерфакс-АВН, 2017-09-18.

¹⁷² А. Гальперин, „Более 200 тысяч человек эвакуировали в РФ за неделю из-за звонков анонимов“, Москва, РИА Новости, 2017-09-19.

¹⁷³ „Комплекс „Искандер-М“ на учениях запустил ракету на максимальную дальность“, Москва, РИА Новости, 2017-09-18.

¹⁷⁴ „Испытательный пуск: ракета «Ярс» поразила цель на Камчатке“, 2017-09-20, <https://tvzvezda.ru/news/forces/content/201709201139-d0to.htm>.

¹⁷⁵ „Бомбардировщики Ту-22М3 совершили плановые полеты над нейтральными водами Балтийского и Норвежского морей“, 2017-09-21, <https://tvzvezda.ru/news/forces/content/201709210004-urtl.htm>.

nisterija pradeda visų JSV pajėgų kompleksinį patikrinimą. Jau ne dešimtys, o šimtai dalinių ir junginių visoje Rusijoje tikrinami, išvedami iš nuolatinės dislokacijos vietų, o poligonuose vykdomos įvairios užduotys. Rusijoje anonimiškai skambučiai tęsiasi, todėl Nacionalinė gvardija ir kitos struktūros, kaip ir NGVC, ir toliau intensyviai dirba. Bendrai nuo skambučių pradžios iki spalio antrosios pusės Nacionalinė gvardija ir kitos struktūros 170 miestų patikrino apie 2,46 tūkst. objektų¹⁷⁶ ir realiai evakavo apie 1 proc. visų Rusijos gyventojų, t. y. 1.4 milijono žmonių¹⁷⁷. Tokia situacija, tikriausiai, būtų rimto karinio konflikto, kai jau naudojami branduoliniai ginklai, metu.

Spalio 26 d. NGVC pražaidžia trečiosios „Zapad operacijos“ dalies kulminaciją, t. y. jos patį blogiausią variantą, kai konfrontuojančios šalys apsieičia masiniais branduoliniais smūgiais. Pagal Rusijos įstatymus tik Prezidentas gali inicijuoti masinį branduolinį atsaką. Tą dieną kaip tik vyksta Rusijos nacionalinio saugumo tarybos posėdis¹⁷⁸, tad, pasibaigus jam, visi šios tarybos nariai vyksta į NGVS, kur, susipažinę su situacija, priima sprendimą masiniam smūgiui. Visa branduolinė triada suduoda koordinuotą masinį branduolinį smūgį. Balistinė raketa iš Plesecko, trys iš povandeninių laivų paleistos raketos ir keletas iš strateginių bombonešių paleistų sparnuotųjų raketų sėkmingai pasiekia taikinius, esančius už tūkstančių kilometrų¹⁷⁹ 180. Oficialiai pranešama, kad Putinas, kaip vyriausias ginkluotųjų pajėgų vadas, pats duoda įsakymą jas paleisti¹⁸¹. „Zapad operacijos“ tikrinimas baigtas. Kitą dieną Gynybos ministerijoje įvyksta kolegijos posėdis, kuriame S. Šoigu paskelbia, kad *Zapad* kelti tikslai buvo pasiekti¹⁸². Rusija ne tik patikrina visą etapą iki galo, bet taip pat pasiunčia Vakarams žinią apie pasirėngimą „peržengti Rubikoną“, t. y. masiškai panaudoti branduolinius ginklus. Ar tai taps kasmetine Rusijos praktika, atsakant į JAV vykdomus kasmetinius branduolinės triados mokymus „Global Griausmas“ (ang. *Global Thunder*)¹⁸³, parodys laikas.

Apibendrinant trečiojo etapo įvykius, matome, kad veiksmų pobū-

¹⁷⁶ „В России эвакуировали уже более миллиона человек в связи с „минированиями“, Москва, РИА Новости, 2017-10-10.

¹⁷⁷ А. Карапетян, „В РФ почти 1,4 миллиона человек эвакуировали с начала волны „минирований“, Москва, РИА Новости, 2017-10-26.

¹⁷⁸ RTR, žinios „Vesti“, 19.00, 2017-10-26.

¹⁷⁹ „Минобороны провело тренировку по управлению Стратегическими ядерными силами“, Москва, РИА Новости, 2017-10-26.

¹⁸⁰ „В рамках учений РВСН с Плесецка запущена МБР „Тополь“ - Минобороны РФ“, Москва, Интерфакс-АВН, 2017-10-26.

¹⁸¹ „Путин на учениях в четверг запустил четыре баллистические ракеты“, Москва, РИА Новости, 2017-10-26.

¹⁸² А. Тихонов, „Факторы роста обороноспособности“, Красная звезда, 2017-10-29, <http://www.redstar.ru/index.php/newspaper/item/34943-factory-rosta-oboronosposobnosti>.

¹⁸³ Kasmetiniai JAV branduolinės triados mokymai „Global Thunder 2018“ prasidėjo lapkričio 30 d.

dis pasikeitė iš esmės. Ankstesniuose etapuose dominavusį puolimą pakeitė *plataus masto gynyba, masiškai panaudojant konvencines pajėgas ir pereinant į kontrpuolimus ten, kur susidarė palanki situacija*. Gynyba mažiau remiama iš oro ir didelio nuotolio tikslaus nutaikymo ginklais, tačiau panaudojamas *strateginis branduolinis ginklas, dėl ko ruošiamasi sulaukti ir atsako*. Į veiksmus įvairiais pretekstais įtraukiamos kitos struktūros (Nacionalinė gvardija ir t. t.). Trečiajame etape (žr. 3 lentelę), neskaičiuojant kitų institucijų karių, galėjo dalyvauti daugiau nei 27 tūkst. karių, apie 2000 vnt. kovos ir kitos karinės technikos ir įrangos, apie 130 orlaivių ir apie 50 laivų. Kiek kitų struktūrų karių buvo įtraukta, galima tik spėlioti, o ar skaičiuoti evakuojamus civilius, kaip mokymų dalyvius, yra diskutuotina.

3 lentelė. **Zapad-17, tikėtina, 3-asis etapas „Visuotinė gynyba“**

Data 2017	Jungtinė strateginė vadovybė JSV	Vienetai/Vieta	Dydis*	Veikla	Pastabos
Rugsėjo 12 d.	JSV branduolinės pajėgos	Strateginių raketų OV	? 1 balistinė raketa	Puolimas, gynyba. Balistinės raketos paleidimas	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Rugsėjo 13–? d.	JSV „Vakarai“	Ryšių vienetai Kaliningrado sritis	+400 K +30 KT	Sukuria ir išlaiko V2R tinklą	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Rugsėjo 13 d.	JSV „Vakarai“	11-asis korp., 79-oji motošaulių brig., 7-asis MP	+1000 K +100 KT +4 Ai. ir Sr.	Gynyba, puolimas. Gynyba, pereinant į kontrpuolimą	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Rugsėjo 13 d.	JSV „Vakarai“	Specialiųjų pajėgų vienetai Tambovo sritis	?	Gynyba, puolimas. Reidai prieš užnugaryje, žvalgyba	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Rugsėjo 14 d.	JSV „Vakarai“	11-asis korp. Oro gynybos vienetai	+100 K +10 O	Gynyba. Oro erdvės gynyba	Oficialus Zapad
Rugsėjo 14 d.	JSV „Vakarai“, branduolinės pajėgos	6-oji Oro OV Strateginės aviacijos OV	+?00 K +20 O	Gynyba, puolimas. Oro kontrsmūgis	Oficialus Zapad
Rugsėjo 14 d.	JSV oro–kosmoso pajėgos	Baltijos laivyno oro gynybos vienetai	+500 K +50 KT 7 LA	Gynyba. Oro gynyba, orlaiviai S300, S400	Oficialus Zapad
Rugsėjo 14–20 d.	JSV „Vakarai“	1-oji tankų OV 4-oji TD 6-oji tankų brig. Baltarusija	+3000 K +300 KT	Gynyba, puolimas. Gynybos stiprinimas, gynyba, kontrpuolimas	Oficialus Zapad

Rugsėjo 14–20 d.	JSV „Vakarai“	Rusijos–Baltarusijos karinė grupuotė Baltarusija	+10000 K +300 KT +50 Lek. ir Sr.	Gynyba, puolimas. Gynybos stiprinimas, gynyba, kontrpuolimas	Oficialus Zapad
Rugsėjo 14–18 d.	JSV „Šiaurė“	Šiaurės laivynas	+5000 K +300 KT +30 O +20 LA 10 PL, 30 KL	Gynyba. Laivai išplaukia į atsarginius rajonus.	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Rugsėjo 14 d.	JSV greitojo reagavimo pajėgos	76-oji, 106-oji, 98-oji DD	?	Gynyba, puolimas. Gynybos stiprinimas, kontrpuolimas	Oficialus Zapad
Rugsėjo 14 d.	JSV „Pietūs“	Juodosios jūros laivynas Sirija	+100 K 2 PL	Gynyba. Sparnuotųjų raketų paleidimas	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Rugsėjo 15 d.	JSV „Vakarai“	Baltijos laivynas, Jūrų spec. pajėgos Kaliningradas	+50 K +2 LA	Gynyba. Kova su priešo koviniais narais, laivų apsauga	Oficialus Zapad
Rugsėjo 15 d.	JSV „Vakarai“	11-asis korp. 79-oji motošaulių brig., 7-asis MP	+000 K ? ? KT	Gynyba, puolimas. Gynyba, kontratakos	Oficialus Zapad
Rugsėjo 15 d.	JSV „Vakarai“	6-oji oro OV Baltijos laivyno aviacija Baltijos laivyno Oro gynybos pajėgos	+200 K 20 O	Gynyba. Oro gynyba	Oficialus Zapad
Rugsėjo 15 d.	JSV „Vakarai“	JSV ABC vienetai Luga	+100 K X? KT	Gynyba, puolimas. Savo pajėgų aerozolinis kamufliažas	Oficialus Zapad
Rugsėjo 15 d.	JSV „Vakarai“	Elektroninės kovos vienetai Luga	?	Gynyba. Savo pajėgų priedanga nuo oro antskrydžių	Oficialus Zapad
Rugsėjo 15 d.	JSV „Vakarai“	Ryšių vienetai	?	Gynyba. „Cyber“ atakų prieš savo „Vdefense“, CR atrėmimas	Oficialus Zapad
Rugsėjo 16 d.	JSV „Vakarai“	6-oji OV 25-oji, 138-oji, 26-oji motošaulių brig., 448-oji raketų brig., 2-oji TD Luga	+1500 K +300 KT +30 O	Gynyba, puolimas. Gynyba, perėjimas į kontrataką, parama „Iskander“ ir „Točka U“ balistinėmis raketomis	Oficialus Zapad
Rugsėjo 15 d.	JSV „Vakarai“	JSV logistikos vienetai Luga	?00 K +100 KT	Gynyba Pažeistos technikos evakavimas ir atstatymas	Oficialus Zapad

Rugsėjo 14–18 d.	JSV „Vakarai“	Šiaurės laivynas	+5000 K +300 KT +30 O +20 LA 10 PL, 30 KL	Gynyba. Priešlaivinė ir oro gynyba jūroje, artileriniai ir raketiniai šaudymai	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Rugsėjo 15 d.	JSV „Vakarai“	Sausumos pajėgų vienetai Pečenga	+150 KS +300 KT	Gynyba. Krantų gynyba nuo jūrų desanto	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Rugsėjo 15 d.	JSV branduolines pajėgos	Strateginės aviacijos OV	? 1 O	Gynyba, puolimas. Strateginis patruliavimas, avarija	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Rugsėjo 15–17 d.	JSV „Vakarai“	Baltijos laivynas 25-oji krantų gynybos brig.	?000 K 20 L	Gynyba. Priešlaivinė ir oro gynyba jūroje, artileriniai šaudymai, krantų gynybos, „Bal“, „Bastion“ šaudymai	Oficialus Zapad
Rugsėjo 15 d.	JSV greitojo reagavimo pajėgos	108-oji DD	+500 K +10 KT	Gynyba, puolimas. Reidai prieš užnugaryje	Oficialus Zapad
Rugsėjo 15–18 d.	JSV „Vakarai“	1-oji tankų OV, 2-oji MD, 138-oji ir 25-oji motošaulių brig., kiti vienetai, Luga	+1500 K +300 KT +10 O ir Sr.	Gynyba, puolimas. Artilerija stabdo atakas, kontratakos	Oficialus Zapad
Rugsėjo 16 d.	JSV „Vakarai“	6-oji oro OV Leningrado, Kaliningrado sritys	+100 K +10 O	Gynyba, puolimas. Dvišaliai oro gynybos ir paramos iš oro mokymai	Oficialus Zapad
Rugsėjo 16 d.	JSV „Vakarai“	JSV „Vakarai“ logistikos vienetai Baltarusija	?	Gynyba. Pažeistos technikos evakavimas ir atstatymas, logistinis aprūpinimas	Oficialus Zapad
Rugsėjo 16–18 d.	JSV „Vakarai“	6-oji oro OV, Aviacijos vienetai Luga	X? K +10 Sr.	Gynyba, puolimas. Sraigtasparnių pasalos, parama iš oro	Oficialus Zapad
Rugsėjo 17–20 d.	JSV „Vakarai“	1-oji tankų OV, 4-oji TD, 6-oji tankų brig. Baltarusija	+3500 K +500 KT ≥10 O ir Sr.	Gynyba, puolimas. Gynyba ir perėjimas į kontrpuolimą	Oficialus Zapad
Rugsėjo 17–20 d.	JSV „Vakarai“	JSV „Vakarai“ logistikos pajėgos Luga	+?00 K +30 KT	Gynyba. Logistinis aprūpinimas, vandenvala	Oficialus Zapad
Rugsėjo 18 d.	JSV greitojo reagavimo pajėgos	JB. Pumanki, Murmanskio sritys	+600 K ? KT	Gynyba. Kranto gynyba nuo jūros desanto	Oficialus Zapad

Rugsėjo 19 d.	JSV greitojo reagavimo pajėgos	76-oji DD	+500 K +10 KT 6 O	Puolimas. Kontrpuolimas ir oro uosto užgrobimas	Oficialus Zapad
Rugsėjo 20 d.	JSV „Vakarai“	Baltijos laivynas	+1000 K +≥20 LA X? Sr.	Gynyba, puolimas. Gynyba nuo jūrų ir oro puolimo, kontrpuolimas, jūros desantas	Oficialus Zapad
Rugsėjo 14–20 d.	JSV „Vakarai“	Topografijos vienetai	+250 K +30 KT	Gynyba, puolimas. Navigacinės sistemos kalibravimas	Oficialus Zapad
Rugsėjo 19–21 d.	JSV branduolinės pajėgos	Strateginės paskirties raketų, strateginės aviacijos OV	? 1 balistinė raketa	Gynyba, puolimas. Branduolinis smūgis, oficialiai – balistinės raketos bandymas	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Spalio 26 d.	JSV branduolinės pajėgos	Strateginės paskirties raketų, strateginių povandeninių laivų ir strateginės aviacijos OV	4 balistinės, X sparnuotų raketų	Gynyba, puolimas. Masinis branduolinis smūgis, oficialiai – jungtinių branduolinių pajėgų treniruotė	Oficialiai – ne <i>Zapad</i> , veiksmų sinchronizacija ir pobūdis
Rugsėjo 10 d. Spalio 26 d.	Rusijos nacionalinė gvardija, kitos struktūros	?	?0000	Gynyba. Masinė evakuacija	OFICIALIAI PRANEŠTA, KAD TAI – NE PRATYBOS
IŠ VISO:			+27000 K +2000 KT +130 O 50 L		

* Visi skaičiai yra iš atvirų šaltinių arba išskaičiuoti. Į galimą tų pačių karių dalyvavimą skirtinguose veiksmuose atsižvelgta.

Legenda. JSV – jungtinė strateginė vadovybė, OV – operacinė vadovybė, brig. – brigada, MP – motošaulių pulkas, MD – motošaulių divizija, TD – tankų divizija, DD – oro desanto divizija, JBr. – jūrų pėstininkų brigada, KGbr. – krantų gynybos brigada, K – kariai/jūreiviai, KT – karinė technika (kovos ir kt.), L – laivai: LA – antvandeniniai laivai, PL – povandeniniai laivai, KL – kiti laivai, O – orlaiviai, Lek. – lėktuvai, Sr. – sraigtasparniai.

Išvados

Rusija ir toliau linkusi laikytis detalaus karinių operacijų planavimo principų. Tai reiškia, kad bet kuriai karinei veiklai, taip pat ir karui su oponentu Vakaruose, ji turi pasirengusi pakankamai detalius veiksmų planus, kuriuos reguliariai tikrina ir atnaujina. Labai panašu, kad, rengiant karo su oponentu

Vakaruose planus, remiamasi prielaidomis, kad karinių pajėgų panaudojimas bus rezultatyvus tik veikiant greitai, efektyviai ir gebant užtvirtinti pasiekimus. Reikia padaryti priešininkui tokius nuostolius, kad jis būtų priverstas derėtis. Prištinios operacija Kosove, *Zapad-99*, *Zapad-09* mokymai turbūt įtikino Rusiją, kad Vakarai nėra linkę veikti ryžtingai, todėl galima laimėti laiko pasirengti naujiems veiksams arba visuotinei gynybai. Gruzijos 2008 m., Krymo 2014 m. atvejai leidžia Rusijai tikėti, kad, pradėjus derybas Vakaruose, bus galima įtvirtinti tai, kas buvo pasiekta karinėmis priemonėmis.

Panašu, kad Rusija mano, kad detalaus planavimo principai gali būti sėkmingai taikomi šiuolaikiniuose karuose. Pagrindinės silpnosios tokio planavimo pusės, išryškėjusios praeityje, buvo dvi. Pirmą, daugybės situacijų, kurios gali kilti operacijos metu, numatymas reikalavo milžiniško štabų darbo, todėl daug situacijų likdavo neįvertintos. Antra, informacijos rinkimo, situacijos vertinimo ir nurodymų perdavimo laikas buvo ilgas, todėl reagavimas į pasikeitimus buvo lėtas ir didesnio situacijos neatitikimo suplanuotajai atveju planas galėjo žlugti. Panašu, kad Rusijos kariškiai mano, kad šiuolaikinės technologijos leidžia abu šiuos trūkumus pašalinti. Kompiuterių atsiradimas ir NGVC turimi kompiuteriniai pajėgumai leidžia sumodeliuoti kiek tik nori situacijų ir jų kombinacijų, todėl galima parengti/įvertinti praktiškai visas situacijas. Šalia to, dėl technologinio progreso ryšių, stebėjimo, įvertinimo priemonės leidžia sukurti visaapimančią V2RI tinklą, automatizuotas valdymo sistemas ir t. t., dėl ko galima ne tik greitai pakoreguoti veiksmų eigą, pritaikant iš anksto suplanuotus sprendimus, bet ir praktiškai be uždelsimo perduoti visus nurodymus pajėgoms kovos lauke. Iš anksto parengtų ir pakankamai lanksčiai koreguojamų planų turėjimas sudaro galimybes atitinkamose situacijose veikti greičiau, efektyviau ir taip pasiekti norimus rezultatus. Veikiantys pagal planą gali koncentruotis tik į greitą ir maksimalų gaunamų nurodymų įgyvendinimą ir laisvai daro pakeitimus tik taktiniame lygmenyje, o oponentas yra priverstas „gaišti“ laiką tam, kad parengtų atsaką ir jį sukoordinuotų visuose lygmenyse.

Remiantis nuo 1999 m. vykusių *Zapad* mokymų analize, galima teigti, kad karo su oponentu Vakaruose planas – „*Zapad* operacija“ – tikriausiai numato tris etapus. Sėkmės atveju jis užbaigiamas po dviejų etapų, nesėkmės – vykdomi visi trys. Nuo 1999 m. Rusija per *Zapad* mokymus tikrino pajėgų pasirengimą šiems etapams: iš pradžių daugiausiai teoriškai ir atskirais etapais, o po 2013 m. (pirmos karinės reformos stadijos pabaiga ir S. Šougu paskyrimas) – praktiškai ir kompleksiškai. Mokymuose, vykusiuose po *Zapad-13* (VOSTOK-14, CENTR-15 ir KAVKAZ-16), buvo tikrinami atskiri etapų elementai, kurie per *Zapad-17* patikrinti kompleksiškai.

Nors Rusijos karinė vadovybė įvertino *Zapad-17* mokymus kaip pasisekusius, bent jau remiantis turima informacija, panašu, kad kai kurie uždaviniai išlieka neįgyvendinti, o tikslai – nepasiekti. Sėkmingomis galima būtų vertinti visaapimančio V2R kūrimo pastangas, tačiau kalbėti apie jo pavertimą į siektiną pilnavertę vadovavimo-valdymo-ryšių ir informacijos sistemą (V2RI) – dar anksti. Progresas yra akivaizdus elektroninės kovos, materialinio-techninio aprūpinimo, perginklavimo, didelio nuotolio tikslaus nutaikymo ir perspektyvinių ginkluotės sistemų, navigacijos srityse. Buvo deklaruota, kad *Zapad-17* turėjo įvertinti mobilizacinės sistemos (rezervo), teritorinės gynybos¹⁸⁴, civilinės gynybos ir federalinės valdžios¹⁸⁵ įtraukimo, sąveikos tarp kitų institucijų¹⁸⁶ efektyvumą, tačiau apie sėkmę, mokymams pasibaigus, beveik nekalbėta, todėl tikėtina, kad to, kas planuota, nepasiekė.

Panašu, kad Rusija strateginius mokymus laiko ne tik svarbia plano ir pajėgų patikrinimo, bet ir strateginės komunikacijos priemone, leidžiančia daryti įtaką esančiai politinei situacijai. Atskirų akcentų sudėliojimas atskiriems oficialiems *Zapad* mokymams nėra atsitiktinis. Pvz., *Zapad-09* metu akcentuotas branduolinis smūgis galėtų būti vertinamas kaip karinės strateginės klastos (maskuotės), skirtos laimėti laiko, atvejis, o *Zapad-17* atvirumas, demonstruojant pasiryžimą gintis iki paskutinio, – kaip Stratkomo žinutės „nevaryti Rusijos į kampą“ dalis.

Nuo 1999 m. Rusijoje įvykę pasikeitimai karinėje ir kitose srityse pademonstravo, kad Rusija ne tik deklaruoja savo išskirtinumą, bet ir stengiasi jį realiai sukurti. Karinėje srityje ji išlaiko ir tobulina kitokį nei Vakarų (NATO) valstybėse supratimą apie karinės veiklos vykdymą ir planavimą. Rusijoje jis paremtas Prūsijos generalinio štabo filosofija. Po Antrojo pasaulinio karo Vakaruose (NATO) šios filosofijos karyboje atsisakyta – ji yra primiršta. Rusija tai išnaudoja, todėl dažnai jos elgesys Vakaruose nesuprantamas, o prognozės, parengtos vakarietiškais principais, nepasiteisina.

Trakai, 2017 m. lapkričio 3 d.

¹⁸⁴ Nors ir buvo paskirtas JSV „Vakarai“ 11-osios rezervo vadovybės vadas plk. Jurijus Štondenko (Юрий Штонденко), tačiau mokymų metu aktyvus mobilizacijos/rezervo panaudojimas nefiksuotas.

¹⁸⁵ Nors š. m. sausio 17 d. gynybos ministro S. Šoigu GM vadovybės sueigoje kalbėta apie civilinės valdžios organų dalyvavimą ir Civilinio teritorinės gynybos štabo išskleidimą, tačiau, ar jis buvo mokymų metu, informacijos nėra.

¹⁸⁶ RF prezidento 2017-07-29 įsakas Nr. 345 suteikė Rusgvardijai įgaliojimus aktyviai dalyvauti karinėje veikloje. Nežiūrint į tai, oficialiai Rusgvardijos dalyvavimas *Zapad-17* beveik nefiksuotas.